This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS
Dahlerup Collection

ERIKS-VISAN.

Säve, Carl

S. T.

Herr Inspektör, m. m.

J. J. A. Worsaae

med vördnadsfull tillgifvenhet

af

Carl Säve

UNIV. OF
CALIFORNIA

ERIKS-VISAN.

ETT FORNSVENSKT QVÄDE,

BEHANDLADT I SPRÅKLIGT AFSEENDE

AF

CARL SÄVE
Ph. Mag.

STOCKHOLM, 1849.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

PT9650
E75S2
1849
UNIV. OF CALIFORNIA

I Sverige, som af de trenne Skandinaviska hufvudlanden kanske har minst qvar af fornminnen i skrift, bör man med så mycket större sorgfällighet uppsöka och från förgängelse bevara det lilla, som kan finnas. Tiden är ock nu sådan, att han uppmanar till studerande af och kärleksfull vördnad för det uråldriga och ursprungliga hos hvarje folk. I det gamla Sverige hafva ock lärde i förra tider med lika stor ifver som framgång vinnlagt sig om dylika forskningar i såväl landets fornhäfder som språk. Häfdeforskningen har äfven allt intill närvarande tid utgjort en af den Svenska vetenskapens glanspunkter; den Nordiska språkforskningen har deremot under den sednare tiden icke haft att glädja sig åt så många idkare, förr än just nu på de sista åren, då genom några nitiske mäns förtjenstfulla bemödanden det *Svenska Fornskrift-Sällskapet* blifvit bildadt i Stockholm och med rastlös verksamhet börjat utgifva sina *Samlingar*, hvaraf intill nu 3:ne delar i 9 häften, inom fyra år, utkommit, och hvarigenom en mängd förut outgifna, särdeles i språkligt afseende vigtiga handskrifter blifvit för forskaren åtkomliga och bevarade för efterverlden. Skulle man våga ställa en önskan till de män, som visserligen i alla fall på sina arbeten icke sparat någon möda, så vore det att för framtiden de texten åtföljande ordalistorna blefve något fullständigare behandlade. Men äfven om en kanske ändå alltför mycket upptagen tid icke skulle tillåta detta, så är språkvännens erkänsla i alla fall icke mindre varm för hvad som redan åstadkommits.

Det är för att i någon ringa mon bidraga till den Svenska språkforskningens fromma, som jag här gjort

M248790

ett försök att behandla ett fornsvenskt qväde, den så kallade *Eriks-Visan*; således närmast med afseende på språket, hvartill jag också nödgats att förnämligast hålla mig i anseende till rummets inskränkthet. Att betrakta visan från historisk synpunkt måste således uppskjutas till den kommande tiden, i fall lägenhet dertill kommer att gifvas.

Det gamla qvädets innehåll är i korthet följande: Erik den förste var konung, eller Erik var den förste konung (visans tolkare äro oense om, hvilkendera af dessa tydningar är den rätta), i Götalanden; han var en bragdrik och hugstor man i krigets och fredens idrotter. Han tålde icke de vrångsinnte, men älskade de vise, och derför varder han beständigt fräjdad. Ett annat land fanns någorstädes söderut med namnet Vætala eller Vætal, hvarest ingen ännu odlade jorden; dit sände k. Erik en flock Götar, likväl utan att gifva dem någon särskild konung. Uti Eriks rike funnos ock månge lagbrytare och desse dref han ut till det nya landet. Sålunda sände han dem till Söder-landet, hvilket de först började uppodla och bebygga, och tillika med dem en klok man, som skulle upprätthålla lag och rätt bland befolkningen. Så lefde desse nu en lång tid under höfdingars välde, till dess Göta-konungen Humle, satte sin son Dan till konung öfver dem. Denne var lik sin fader och lärde sig snart hans egenskaper, och efter honom fick Danmark sitt namn. Då det nya landet likväl var litet, så måste nybyggarne städse stå i beroende af moderlandet och tordes intet företaga på egen hand. Derföre bör också Dana-konungen väl betänka, om det icke, med evigt bestående rätt och på goda skäl, är Danernes plikt att städse gälda skatt åt Göta-konungen. — Det vill nästan synas som om visan af ålder skulle hafva slutat med 9:de strofen, samt att den 10:de först sednare i Svenskt interesse blifvit tillagd, sedan striden mellan Daner (Danskar) och Götar (? Sveo-Götar, Svenskar) om öfverväldet i Norden uppkommit, för att hos de förre riktigt inprägla det förhållande af underdånighet, hvaruti de böra stå till de sednare. Det misstänkta ordet "plicht" och förändringen från "Vätalum" till "Danamull" i omqvädet, synas också hänvisa på något främmande och yngre.

Eriks-Visan har haft det egna ödet att först blifva bekantgjord i Latinsk öfversättning, samt att det Svenska originalet först omkring två tredjedels århundrade derefter såg ljuset. Den siste katholske erkebiskopen i Sverige, den lärde Johannes Magnus, var den, som först utgaf qvädet på Latin i prydlig sapphisk och adonisk vers uti sin *Historia de omnibus Gothorum Sveonumque Regibus*, hvilken historia af den biltoge författaren fulländades redan år 1540, men likväl icke utkom förr, än 10 år efter hans död, 1554 i Rom. Eriks-Visan återfinnes der på ss. 27, 28 och det säges uttryckeligen, att till grund för öfversättningen ligger en svensk sång, som på den tiden var allkänd i hela Sverige *).

Den svenska urskrift af Eriks-Visan, som vi nu besitte, står att läsa uti *Jo. Magni Swea och Götha Crönika — — vthtålkat aff* Erico Schrodero; Stockh. 1620, ss. 9, 10. Näst framför Er.-Visan, ss. 8, 9, har Joh. Magni latinska öfversättning oförändrad blifvit aftryckt, hvarvid likväl den *åttonde* strofen blifvit öfverhoppad, så att stroferna tillsammans blott äro *nio;* men såväl i den ursprungliga Latinska som i Schroderi Svenska qväde äro stroferna eljest *tio* till antalet och hvarandra motsvariga. Anställer man en jemförelse mellan

---

*) Anf. st. s. 26: "Circumferuntur in tota patria ante publicum omnium conspectum carmina patrio sermone de ejus (sc. Erici Regis) gestis ab antiquissimo æuo ædita, in quibus præter cætera multa, sequentium versuum sensus habetur." Af orden *præter cætera multa* vill det synas, som om han skulle haft för sig en hel, kanske vidlyftig, Svensk rimmad krönika!

den Latinska Eriks-Visan och den Svenska, så blifver det äfven genast tydligt, att den förra är en öfversättning af den sednare och icke tvärtom. Den Latinske tolkaren tyckes nämligen af de kortradiga klassiska versstroferna, inom hvilka han skulle inpressa lika många Svenska med vida längre rader, blifvit nödgad att här och der göra åtskilliga uteslutningar; så är t. ex. den troligen förderfvade 4:de raden i 2:dra str. "Twi mun han uk frägdern niuta" alldeles förbigången. Likaledes finnes icke omqvädet någorstädes återgifvet, förmodligen emedan slika periodiska omtagningar voro alldeles oklassiska. Med ett ord: öfversättningen kan åtminstone sägas vara ganska fri, samt så obestämd och sväfvande, att man nästan alltid blifver utan all afgörande upplysning just på de ställen, der man, i anseende till dunkelheter i det Svenska originalet, mest vore i behof deraf. En annan fråga blifver om öfversättaren haft för sig en något olika redaktion af originalet, eller om han just haft det samma, som Schroderus upptager. Detta blir naturligtvis nu omöjligt att afgöra; men troligen har det sednare varit fallet, ty olikheterna äro i alla fall icke större, än att de kunna förklaras af ofvan uppgifne grunder. Emellertid kan det icke vara nödvändigt att här upptaga ett ändock alltför knappt utrymme med aftryckande af den Latinska tolkningen, hvilken enhvar kan uppsöka på det angifna stället i Joh. Magni Historia.

Men det finnes ännu tvänne andra, ehuru fragmentariska, yngre uppteckningar på Svenska af Eriks-Visan. Den *första* är af Ol. Verelius införd i hans noter till *Hervarar Saga*, Upsala 1672, ss. 112, 113; men här finnes endast *trenne* af Schroderi tio strofer, näml. den 1:sta, 4:de och 6:te. Han säger sig känna flere dithörande, "alibi commodius exponenda," men upptog endast dem, som angingo *Viternas* öfverflyttning till *Vitaslet*. De anförda stroferna äro i allt nästan de samma som Schroderi; likväl förekomma smärre olikheter, som göra det osäkert, huruvida icke Verelius skulle kunna haft tillgång till en då ännu qvarvarande handskrifven, något skiljaktig, uppteckning af originalet. Besynnerligt, nästan otroligt, måste det i alla fall synas, att denne nitiske forskare icke skulle hafva kännt Schroderi tryckta text: men han nämner intet derom och olikheterna finnas. Troligen har han, jemte Schroderi text, egt tillgång till en äldre handskrift, hvilken han föredragit att följa. Det är nämligen icke troligt, att han egenmäktigt skulle hafva gjort några förändringar i sjelfva meningen, ehuru vissa Islandismer i språkformen kunna hafva härflutit ifrån hans lärda hand.

Den *andra* yngre uppteckningen finnes införd i *Scriptores Rerum Svecicar.*, I. 1, s. 240, och är hemtad från en af Joh. Hadorph år 1690 färdig-redigerad upplaga af *Den gamla Svenska prosaiska Krönikan*, hvilken likväl aldrig hann utkomma. Detta fragment utgöres likväl icke af mer än *två* strofer (Schroderi 1:sta och 4:de), hvilka, några små bokstafs-olikheter afräknade, äfven nära nog öfverensstämma med Schroderi text. Det märkvärdigaste med denna uppteckning är likväl, att Hadorph säger att denna visa, ännu på hans tid (omkring år 1690) var bekant och söngs af allmogen i Vestergötland och Dalsland ("Hadorphius — — adfert cantilenam, quam adhuc in Vestrogothia et Dalia plebeii homines canunt," Script. Rer. Svec. anf. st.); således hade af detta märkeliga fornqväde, som ännu fanns handskrifvet och upptecknades af Joh. Magnus före 1526 och derefter af Schroderus 1620, ja, ännu 1672 af Verelius, tillika bibehållit sig ett par verser i folkets mun såsom folkvisa ända till år 1690; — ett slående bevis på folkminnets trohet i fordna tider!

Denna visa förtjenar också verkeligen namnet fornqväde. Ty ej allenast Joh. Magni vittnesbörd, att dessa sånger voro "ab antiquissimo æuo ædita", och Verelii, som kallar dem "carmina vetusta", bevisar deras höga ålder; utan den *Mindre och äldsta Rimkrönikans* beskrifning på den samme kon. Erik kan icke vara något annat, än ett kort sammandrag af just denna vår Eriks-Visa, eller åtminstone äro de bägge hemtade från samma uråldriga källa. Den Mindre Rimkrönikans ord (*Hadorphs* upplaga, Stockh. 1674; s. 2) äro dessa:

"**Konung Erick.**

Jagh war förste Konung i Giöthaland redh *),
Ta bodde ingen i Skane eller Wetalaheedh,
Jagh lot them först byggia och vptaga,
Ty bör them skatta Göthom alle daga:
The Öya hette tha Wetalaheyde **) alla
Som nu man Siäland, Möön, Fiwn ***), Laland och Falster kalla,
— — — — — — — — — —"

Visans språk bör således vara ganska ålderdomligt, och det är så också, ehuru det är naturligt, att en sång, som kanske under århundraden endast lefvat på folkets läppar, till någon del måste hafva undergått förändringar allt efter som folkets eget tungomål förlorade i fornskap. Tiden, när visan först upptecknades i skrift, blifver naturligtvis nu alldeles omöjlig att bestämma. Men vissa inre bevis tyckas dock gifva vid handen, att detta allra först skett med *runor*. Bland dessa, visserligen svaga, kännetecken skulle kunna nämnas, den ofta förekommande stafningen med vokalerna *i* och *u*, der man skulle vänta sig finna *e* och *o*, t. ex. *In*, partik., sedan en, enn; *medhir*, sedan medher, meðr; *uk*, *muni*, *plughin*, sedan ok, monde, ploghin el. ploghen; samt vidare de ofta förekommande enkla konsonanterna, der man skulle väntat dubbla, t. ex. *quit*, *snielt*, *fultaka* i st. f. quitt, sniellt, fulltaka, m. m. Mycket tyckes dock derjemte tala häremot; men man får väl äfven skrifva något på sednare afskrifvares räkning. För

---

*) Isl. réð, impf., rådde. **) Isl. heiði, heiðr, fem., hed. ***) Fjun, Isl. Fión, Fyn.

denna sinnrika förmodan, liksom för flere andra värdefulla upplysningar, har jag att tacka Hr Geo. Stephens, denne genom sina omfattande och lyckliga forskningar, särdeles i Nordens fornspråk och fornseder, af Sveriges litteratur så högt förtjente Engelsman. Stephens är också den, som allra först ledt min tanke på detta urgamla Svenska qväde, och som uppmuntrat mig att behandla det i språkligt hänseende. Han antager, att Eriks-Visan under sin närvarande form är upptecknad åtminstone i *trettonde* århundradet, men såsom troligen sammansatt långt förut, och det på grund af ännu äldre traditioner; — ett omdöme, som jag fullkomligt delar.

Vid närvarande försök till den stundom rätt mycket förderfvade textens återställelse, har afseende så mycket som möjligt blifvit fästadt på ofvannämnda omständigheter, och det har gjorts till en sträng regel, att icke utom i högsta nödfall företaga någon mera ingripande förändring med något af originalets ord, och läsaren finner i sådana fall skälen dertill framlagda uti de åtföljande *anmärkningarna.*

För att sätta läsaren i tillfälle att med sin uppmärksamhet allt igenom kunna följa sättet, på hvilket tolknings-försöket blifvit verkställdt, har arbetet blifvit anordnadt sålunda:

1) Ett ordagrannt aftryck af *Schroderi text* till Eriks-Visan;

2) Försök till denna texts *återställelse;*

3) *Svensk öfversättning* i originalets versslag, så trogen som möjligt, men dock med smärre omställningar eller afvikelser, när rim eller versfall gjort det oundvikligt *); och

4) *Anmärkningar,* i hvilka redogöras för nästan hvarje ord, hvarvid synonymer från skilda språk upptagas, samt annat, som kan lända till bestyrkande af den i hvarje fall antagna åsigten.

---

*) Anmärkas bör dock, att rimmen ej blifvit behandlade med större stränghet än i originalet.

Eriks-Visan.

Efter Er. Schroderi text uti hans öfversättning af Joh. Magni Swea och Götha Crönika: Fol.; Stockholm 1620; ss. 9 och 10.

I. In Eiriker fyrsti Kununge war
I Göthalandinu widhu
I bragd uk i hughi sniäller mar/
I Wighi swa uk i fridhi.
Han war uk er fyrst vthi Vätalum ärdi.

II. Rangum uk ylrum war han läid/
Täim gat han uk aldrighi liuta/
In spakum uk siäwum aldrigh wreid.
Twi mun han uk frägderu niuta
Han war uk er Fyrst uti Wätalum ärdi.

III. Medhir Laghum styrdin Rikiena sitt/
Sakläusir turfdi äigh qwidha/
Tan gärdi han kärum frälst uk quit/
In rangä gatu äigh bijdha.
Han war uk er Fyrst vthi Wätalum ärdi.

IV. Åigh war vthi Wätalum nåkorn til
Er plughin mundi ta wända:
Götana ginstan Eiriker mild
Togh vthan Kununge vthsändir.
Han war uk er Fyrst vthi Wätalum ärdi.

V. I Rijkino Eirikz margher war
Er diärffdise Laghum äigh säta/
Twi han uk therfiri abugha bar/
Tan muni han tingat utälta.
Han war uk er Fyrst vthi Wätalum ärdi.

VI. Swa sendi han teim i Sudhur land/
Er fyrst thäir byriadha bua/
Vk medhir the mäghin sniällan en man
Er teim skulli halda i rua.
Han war uk er Fyrst vthi Wätalum ärdi.

VII Täir waru teir vndi Haffdingia wald
I marghum wettrum vtändis/
Thes Humlin hin ille uk umilde kall
Teim Dan til Kununge sändir.
Han war uk er Fyrst uthi Wätalum ärdi.

VIII. Daner Fädurin allune lijk
Hans dugd han snielt muni nimma/
Åtåf hans namni Danamark fick
Frägd swa uk orhåfwa sinnar.
Han war uk er Fyrst uti Wätalum ärdi.

IX. Täir gatu togh äigh wära frij
Å skatta Götha mannum/
Åigh ädha turdu täir skiffta wigh/
Twi teim war litit åff Landum.
Han war uk er Fyrst uti Wätalum ärdi.

X. Twi hugsi nu Dana Kunugi wäl
Om thät mun plicht Dana wära/
Medher äwughum rätt uk fultaka skäl
Götha Kunungi skatt ägha gära.
Han war uk er Fyrst uthi Danamull ärdi.

Eriks-Visan.

Försök till textens återställelse, ungefärligen efter den Svenska språkform, som legat mellan de äldsta Runstenarnes och Vestgöta-Lagens språk.

I. En Eiriker fyrsti kununger var
I Gǫta-landinu viþu;
I bragþ uk i hughi sniæller maþr,
I vighi sva uk i friþi.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

II. Vrangum uk illum var han leiþ
Þeim gat han uk aldrighi liuta;
En spakum uk siæfum aldrigh vreiþ,
Þý mun han uk frægþar æ niuta.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

III. Meþer laghum styrþi'n rikinu sit,
Saklǫser þurfþi eigh quiþa;
Þan gærþi han kærum frælst uk quit,
En vrangir gatu eigh biþa.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

IV. Eigh var uti Vætalum nakur til
Er plughin mundi þær vænda:
Gǫtana ginstan Eiriker mild,
Þo utan kunung, utsændi.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

V. I rikinu Eiriks margher var,
Er diærfþis laghum eigh sæta;
Þý han uk þærfyri abugha bar,
Þan munni han þingat utælta.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

VI. Sva sændi han þeim i Suþer-land,
Er fyrst þeir byriaþu bua;
Uk meþer þý mæghin sniællan ein man,
Er þeim skulli halda i rua.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

VII. Þær varu þeir undi hǫ́fþingia vald
I marghum vettrum utændis,
Þes Humlin, hin ille uk umilde kall,
Þeim Dan til kunungs (ut-)sændir.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

VIII. Daner, fæþurin' allunne lik,
Hans dugþ han sniællt munni nimma;
Utaf hans namni Danamark fik
Frægþ sva ok orhœfa sinna.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

IX. Þeir gatu þo eigh væra fri,
Æ skatta Gǫ́ta mannum;
Eigh æþa turþu þeir skifta vigh,
Þý þeim var litit af landum.
Han var uk er fyrst uti Vætalum ærþi.

X. Þý hugsi nu Dana kununger væl
Um þæt mun plikt Dana væra,
Meþer ævughum rætt uk fulltaka skæl,
Gǫ́ta kunungi skatt ægha gæra.
Han var uk er fyrst uti Dana-mull ærþi.

Eriks-Visan.

Öfversättning.

1.

Men Erik förste konungen var
I Göta-landet det vida;
I bragd och i hug en kloker man
I striden så ock i friden.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

2.

Vrånge och onde var han led
Han ville ock aldrig dem bruka;
Men vise och stille aldrig vred;
Thy skall han ock ära jemt njuta.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

3.

Med lagar styrde han riket sitt;
Den saklöse ej tarfvade qvida,
Han frälst honom gjorde för tvister och qvitt,
Men vrånge fingo ej bida.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

4.

Ej var uti Vätalum någon till,
Som plogen månde der vända;
Men Götarne genast Erik så mild,
Dock konung förutan, utsände.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

5.

I Eriks rike mången var
Som djerfdes lagen ej höra,
Thy han ock åhoga derföre bar
Att dädan honom utköra.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

6.

Så sände han dem till Söder-land,
Som först de begynde bebygga,
Och med den styrkan kloker en man,
Som skulle hålla dem trygga.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

7.

Der voro de under höfdingars våld
Så många vintrar i ända,
Till's Humle, den onde och omilde karl,
Dem Dan till konung utsände.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

8.

Dan, sin fader i allo lik,
Hans dygd han snällt mände lära.
Utaf hans namn (se'n) Dannemark fick
Sitt upphof som också sin ära.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

9.

De fingo dock ej vara fri,
Men jemt skatta till Göta-männen;
Ej häller tordes de föra krig,
Ty dem var litet af länder.
Han var ock den som först uti Vätalum ärjde.

10.

Thy minnas må Dana-konung nu väl
Om Daners pligt det tillhörer,
Med evinnerlig rätt och fullgoda skäl,
Göta-konungen skatt att utgöra.
Han var ock den som först uti Dana-mull ärjde.

Anmärkningar.

I. 1. In är runoformen för den yngre och vanliga Nordiska formen en, enn, konj., Sv. men, Run. en (*Liljegren* Run-urkunder, Stockh. 1833, N:o 208, 405, m. fl.). V. Göt. Lag. har æn, en, Isl. enn. Det lemnas dock derhän, om det möjligen kan vara slägt med det Gotiska (Moesogötiska) hvana (acc. sg. af hvas), Tysk. wann och wenn. Att börja ett qväde med en slik i det hela betydelselös konj. såsom anslag eller upptakt i musiken, var i forntiden icke ovanligt och förekommer ofta i våra Folkvisor, t. ex. i *Geijers* och *Afzelii* Folkv. I. s. 198 "Men att älska Gud och lyda vår Kung", oftast förekommer likväl ordet *och* i denna ställning, t. ex., anf. st. I. s. 1 "Och Jungfrun hon skulle sig" m. m., jemf. anm. a) s. 4 på anf. st. — Detta en, in kunde äfven vara det Fornnord. pron. hann, här brukadt som best. art., hvilket icke är ovanligt, t. ex. hann Sigurðr, jfr. *Rask* Anvisn. till Isländskan, Stockh. 1818, s. 123, hälst detta bruk ännu lefver i Norska och Jämtska Folkvisor t. ex. "Sa'n Mas te 'o Lasse" (Sade han Matts till honom Lars), men detta är knappast här meningen.

Eiriker, nom. propr., Run. Airikr, Isl. Eiríkr, Erik, Sv. Dial. Jerk, Jerker, antages vanl. betyda den städse herrskande, jfr. *Dietrich* Runenwörterbuch, Stockh. 1844, s. 244, af adv. ai, ei, Isl. æ och -ríkr, -rekr, Got. reiks, en mäktig, styrande man, Lat. rex (regs). Snarare skulle man vara böjd att antaga en förmodad Got. form *Aiva-reiks*) vara den ursprungliga och med betydelse af tidens herrskare, furste; då nl. aiva- härledes från Got. subst. aivs, icke från adv. aiv. Det Vestgötiska konunganamnet Euric, Evric (E. regerade år 466—484) bestyrker denna förmodan. Något sammanhang finnes också utan tvifvel mellan detta och det Forn-hög-Tyska namnet Iring, Irinc, hvilkets sednare del ring, A.Sax. rinc, som betyder kämpe, dock vanligen anses komma af Got. *vriggan, fhTysk. ringan, A.Sax. vringan, vränga, vrida, klämma, strida.

---

*) De Got. och andra ord, som väl ännu icke blifvit funna, men till hvilkas tillvaro man af säkra analogier kan sluta, äro här utmärkta medelst en liten stjerna (*) framför ordet; jfr. *Gabelentz* und *Loebe* Glossar. der Goth. Sprache, Leipz. 1843.

fyrsti, den förste, med en ofta förekommande ellips af best. art. den; kununge, ett uppenbart skrif- eller tryckfel för kununger, nom. sg. m., konung, V. G. Lag. Kononger, Gotl. L. kunungr, *Liljegr.*, Runurk. N:o 1537, 1538 kunūkr (kununkr), Isl. konúngr, A.Sax. cyning.

I. 2. Götha, gen. pl., ändradt till Gǫ́ta (Götana, str. IV. 3); ǫ́ var i Medeltiden den vanl. formen för det yngre ö; skrifsättet Götha (för Göta) är felaktigt, då ordet aldrig haft þ el. th, utan allenast t. Det oriktiga skrifsättet stödjer sig på den Latinska formen Gothi, hvilken åter troligen fått sitt th genom missförstående af Got. Gutþiuda, Isl. Gaut-þjóð — hvaraf blifvit Gauthjod, för Gautthjod — jfr. Isl. Gotland, uti Gotlands-Lagen Gutland, gutniskr, adj.

widhu, ändradt till viþu, liksom på flere ställen, enär bruket af dh (i allmänhet motsvarande Isl. ð) visserligen blef antaget under medeltiden, men dess äldre form var þ, hvilket kan slutas af öfverensstämmelsen emellan det Gotiska bruket och Runstenarnes, samt Gotl. Lagens. Ordet är troligen adj. och dat. sg. neutr. obest. och svarande till landinu; ty det vore kanske för djerft att anse denna form för adv. endast på auktoritet af en enda runsten, och dertill en ganska mycket skadad (se *Göranssons* Bautil, Stockh. 1750, N:o 802), på hvilken skall hafva stått .... "var farin viþu um alfur heimsens" .... (jfr. *Liljegren* anf. st. N:o 878*)), hälst adverbiets form

---

*) *Dietrich*, anf. st. s. 29, angifver N:o 978, hvilket är tryckfel.

öfverallt eljest är viþa. Isl. víða. Man skulle väl ock kunna förmoda, att detta vidhu stode felaktigt för vidha och således vore adv. (hvilket ock onekeligen gåfve en mera poetisk färg åt uttrycket, jfr. "Kongh Tidrick sitter på Bärttingsborgh, Han reser sig vth så vida", *Arwidsson*, Sv. Fornsånger I. s. 13); men då man utan tvifvel gör rättast uti, att, vid sådana försök till återställelse af en gammal förderfvad text som detta, endast göra de allra nödvändigaste ändringar, så torde det vara säkrast att bibehålla viþu och att anse det som adj.

I. 3. Bragd, bragþ, (Gotl. Lag. bragþi, dat., Isl. bragð) borde väl egentligen vara bragþi, styrdt af prep. i, likasom i hughi dat. sg. af hugher, Isl. hugr, Run. hukr — att sluta af namnen Huki (*Liljegr.* N:o 817, 1101 **) ock Hukbiarn, N:o 362), men med språkets förfall blef det alltmera vanligt, att man tillät sig sådana friheter som att utelemna en kasualändelse, när metern i versen så fordrade, hälst om ett dithörande ord fick behålla sin rätta ändelse, såsom här är fallet med hughi. Ett något liknande exempel kan anföras ur den större Rimkrönikan (*Hadorphs* edition, 1674, sid. 33, rad. 13) "Hon hade sorg .... J sitt hierta ok i sin huga", eller s. 5 r. 12 "Brände the mik medh mitt Folck inne", hvilka lika väl bort vara dat. som s. 147 r. 25 "Ok faar med Folcke goda häll", samt s. 149 r. 17 "Ok sade hwar för sino härade".

uk, konj., och, har här och öfverallt blifvit bibehållet oförändradt uk, ehuru det kanske varit lika rätt att hafva ok. Men först och främst har originalet ständigt denna form, och på Runstenar finner man lika ofta den ena som den andra; äfven i V. G. Lagen vexla de: Run. uk, ok, auk, ak, ah, m. fl., Isl. ok, oc, og, konj. och adv., Got. jah, konj., auk, adv.

**) *Dietrich*, sid. 156, har 1011 i st. f. 1101.

Sniäller,

sniäller, ändradt till sniæller, enär ä är en från Tyskan hemtad yngre form i st. f. handskrifternas äldre æ (som dock ej må förblandas med det Isl. æ, hvilket sista uttalas såsom dift. ai), som ofta motsvarar Isl. e, med uttalet ä: detta ä-ljud är åter, nästan öfver allt, antingen en förtunning af ett ännu äldre a, eller ock omljud af a för ett efterföljande i el. j; jfr. sniæller, Rimkrön. sniälder, Gotl L. snieldr, Isl. sniallr, samt Isl. hendr, pl., händer, leggja, lägga, Got. handjus, lagjan, m. fl.

mar (antingen tryckfel eller en rå jemkning efter det föregående rimmet war) i st. f. madr, maþr, Gotl. L. maþr, mandr, VG. Lag. maþer, Isl. maðr och detta för mannr, likasom ömsom Isl. sannr och saðr, A. Sax. sóð, Run. saþr (*Dietr.* anf. st. s. 296). *Hadorphs* fragment *) af Er.-Vis har i stället war, hvilket ej kan vara annat än ett skrif- eller tryckfel.

I. 4. Vighi, dat. sg. neutr. af vigh, strid, dråp, Isl. víg, utaf Got. veigan, vaih, vigans, Isl. vega, vó(g), veginn, dräpa.

fridhi, friþi, d. sg. m., af Run. friþr, Gotl. L. friþr, VG. Lag. friþer, Isl. friðr, frid.

I. 5. *Omqvädet,* som förekommer oförändradt vid slutet af hvarje strof, med undantag af den sista, der ordet Vætalum är utbytt emot Dana-mull: om dessa bägge ord se nedan str. X. 5.

fyrst, adv., först, Run. furst, jfr. *Dietr.* anf. st. s. 3 under fursta.

vthi, på andra ställen uti, uthi, rättast uti, prep., uti, i. Denna sammansättn. tyckes icke hafva tillhört det äldsta Nord. språket. Det kan dock sättas i fråga, om ordet uppkommit af Isl. adv. út och prep. í, eller om icke snarare af adv. uti, ute, och prep. í: samma torde ock förhållandet kunna vara med fl. andra

---

*) Se *Tillägget* vid afhandlingens slut, der det Hadorphska fragmentet finnes infördt i sin helhet.

dyl. sammansättningar, såsom: utom, inpå (in på), utpå (jfr. utanpå), m. fl., men alla med tonvigten merändels på sista stafvelsen.

ärdi, ærþi, impf. af æria, Isl. eria, ipf. arði, Got. arjan, fhT. aran, medel-hT. erjen, ern, arn, ärja, plöja; i *Had.* Rimkrön. s. 34 r. 11 "The Munka the äro graa, Ok hoo a Lande, ärja ok saa." Af detta verb. finnes äfven ett subst. Isl. arðr, Gotl. ardur, fhT. erido, dat., *ἄροτρον*, aratrum, årder, plog. Då detta ord så beständigt medföljt de Indo-europeiska folken, så torde derutaf med fog kunna slutas, att de också städse under alla sina vandringar varit åkerbrukare. [Uti Script. Rer. Svec. T. I. 1. s. 240 öfversättes ärdi med "jord, terra", liksom om det skulle motsvara T. Erde, jord.]

II. 1. Rangum är trol. lämpadt efter det Isl. rángr, men torde rättast böra skrifvas vrangum, d. pl. m., vrånge, då originalet i samma str. har wreid, hälst då det knappast synes hafva tillhört Sv. språket att bortkasta v framför r, t. ex. Run. vraiþr (uraiþr), *Liljegr.* N:o 845 och 996, samt VG. Lag. vranger, adj., vrång, jfr. Got. vriggan, vränga.

ylrum kan ej vara annat än tryckf. för yllum, och detta åter ett medeltida skrifsätt för illum, särdeles som det i str. VII rätteligen står hin ille; ty detta y kan härstädes icke gerna häntyda på ordets urgamla u-ljud uti Got ubils, A. Sax. yfel, T. übel, då öfvergången till Nord. i måste vara vida äldre; jfr. Isl. illr, VG. Lag. ilder (äfven ylder *)), gl. Sv ill, illsk, ond.

läid, leid) (vreid; dessa rim torde böra bibehållas vid sin dift. leiþ, vreiþ, led, vred, ehuru både VG. Lag. (hem, hem) och Rimkrön. (leedh, vreedh) icke hafva bevarat detta ljud; men dels framträder det på Runstenarne nästan ständigt under den bredare formen ai (haim, þaim, vraiþr), och dels hafva många Sv. dialekter ännu i dag qvar dift. ai, ei, t. ex. Gotländ. haim, daim, laid, vraid, Smål. (Finnved.) laida, raida, leda, reda, Jämt rein, ren. Vidare tyckes den mask. änd. -er, här kunna bortfalla, då orden måste vara enstafviga i anseende till rimmet, och då den gamla strängheten med genusändelsernas bestämda utsättande började blifva mindre befallande.

---

*) Huru y och i omvexla, kan man se i VG. Lag., t. ex. synæ, för sina, och omvändt stild för styld.

II. 2. Täim för theim, þeim, dat. pl., dem; det ursprungliga ljudet þ förekommer här, efter den sednare medeltidens vanliga sed, skrifvet ömsom med t och th, såsom täim, twi, tan, teir och the, thäir, thät, m. fl., liksom äfven vthan, uthi. i st. f. utan, uti.

gat och gatu i str. III och IX, 3 sg. och pl. impf., VG. Lag. gita, gat-u, Gotl. L. gatu, Rimkr. gitta, gaat, Isl. geta, gat, gátu, Got. *gitan, gat, getun, gitta, kunna, förmå, få, hafva möjlighet till.

aldrighi, aldrigh, adv., aldrig, VG. Lag. aldrigh, aldre, Isl. aldregi, -eigi, -ei, -i, Gotl. L. k. 25 § 5 aldri, sammans. af aldr, ålder, tid, och negationen eigi, ekki, ei, icke, ej.

liuta; ordet — hvilket är det samma som Gotl. L. liauta, Isl. hlióta, hlaut, hlutum, hlotinn, hvars betydelse är: få, erhålla; nödgas, tvingas till — måste här anses liktydigt med det från hlióta afledda hlýta, bruka, begagna: båda verberna konstrueras med dat.

II. 3. siäwum, siæfum, dat. pl.; rotvokalens stafning möter svårigheter (huruvida hon nl. bör förvandlas till iæ, ie, æ eller e), enär jag ingenstädes i Sv. påträffat ordets sing., hvilken väl borde vara siæfer och betyda skyld, beslägtad, vänlig, fredlig, stillsam, långsam, att döma af det Sv. säflig (hvilket förhåller sig till det nu förlorade primitiva siæfer, Sv. *säf, Isl. *sefr, *sifr, jfr. Got. sibis, såsom somlig(e) till Isl. sumr, aliqvis) och de Isl. sifi, m., frände, vän, Sif, Thors maka, sefa, lindra, mildra (ifall ej detta är skyldt till sofa, pres. sef, sofva), samt Got. sibis, vänlig, enig, sibja, f., skyldskap, jfr. Got. sifan, glädjas. Vidare är det osäkert, om man skall beteckna v-ljudet med bara f el. v (ty det förvända Sv. fv hade väl på den tiden, när Visans första uppteckning gjordes, ännu ej kommit i bruk), då det, som här, står framför en vokal inne uti ett ord ("inlautend": *Grimm*). Runstenarne, Gotl. Lag: och Isl. hafva i sådant fall städse f och VG. Lag. enkelt v (men i utljud ["Auslaut"] hafva de alla f) och man lär derföre ej häller här böra bruka annat än f, som väl också, efter all sannolikhet, i de äldsta tiderna fullt motsvarade ljudet. Jfr. orhåfwa str. VIII. 4.

II. 4. twi i st. f. thwi, þvi (är egentl. dat. sg. n., men till betydelsen nyttjas det ofta som både adv. och konj. tÿ, derföre. Det relativt äldre uttalet þui, þvi måtte i Sverige ganska tidigt hafva öfvergått till þy, med skrifsättet þÿ, då det allenast under denna form framträder äfven i de äldsta Sv. handskrifter. I den nyare Sv. återfinnes detta ord i uttalet under tvänne och i skrift under trenne former: thy (ithy), ty och dy (dymedelst, dy-lik); Rimkr. har ty, dy (for dy, s. 1 r. 3), Forn-Svenskt Legendarium (utg. af *G. Stephens* i Sv. Fornskr. Sällsk. Samlingar, del. 4) har ömsom þÿ, for thy, samt þolik, hvilket sista kan tilläggas såsom ännu ett uttal, 1442 års Landslag thulik, tolke, tolkin, hvaraf talspråkets tocken (dylik).

mun och i str. X. 2, muni V. 4 och VIII. 2, samt mundi IV. 2. Mun är pres. af Isl. munu, impf. munda, verb. aux. för den tillkommande tiden; af detta verb. har Sv. endast qvar månn, månne och impf. månde (rättare vore: mǫnde). *Schroderi* form muni uti str. V och VIII är trol. den samma som mundi uti str. IV, och är sål. impf., samt tyckes hafva insmugit sig medelst slarfskrifning för munni, hvilket åter synes vara en välljudsform för mundi, liksom Isl. impf. kunna el. kunni*) för kunda, Got. kunþa: Danskan har ock bevarat de assimilerade formerna mon, monne. I *Molbechs* Dansk Ordbog uppgifves väl den förra af dessa vara en förkortn. af den sednare, men de torde kanske snarare hvar för sig böra anses utgöra minnesmärken af det gamla pres. och impf. Då formerna således under en viss period varit dubbla, bibehållas här för impf. både munni och mundi.

frägderu är en form, som icke låter försvara sig; ordet måtte alltså genom skrif- el. tryckfel vara förderfvadt. Det återstår derföre intet annat, än att gissningsvis försöka en återställelse. Genom tryckfel skulle kunna hafva uppkommit frägderu för frägdera, och finge man derjemte antaga att Eriks-Visan ursprungligen varit upptecknad med run-mynder, så kunde detta stå för frägd-dera el. frakþ-þaira, deras frägd. En slik sammandragning af två likljudande mynder till en, från tvänne olika ord, är, som man vet, icke ovanlig på Runstenar, t. ex. *Liljegr.* Runurk. N:o 211 hōsalukuþsumuþir (d. ä. hons salu uk kuþs(u) muþir); men utom det, att en slik förklaring är ganska tvungen, så var det väl sin egen fräjd, sitt rykte, han skulle få njuta och ej deras, och dessutom konstrueras niuta, Isl. nióta, med genit. Denna konstruktion får man åter ren och som hon bör vara, om man förändrar uttrycket till frægþar æ niuta, ära jemt njuta, el. alltid blifva fräjdad. För denna sannolikt riktiga tolkning står jag i skuld hos Hr *G. Stephens.* — Angående æ, se detta ord str. IX. 2.

III. 1. medhir, meþer, prep. med acc. och dat., med; Rimkr. mäder (s. 152 r. 1 "ok giorde ther ända mäder) (städer", s. 158 r. 14, 159 r. 31, m. fl.), VG.

---

*) Rimkrön. har ännu kunne (s. 24 r. 29 "At the kunne Landom radha"), men s. 8 r. 22 "Til alder monde mitt Lijff afftaga."

Lag. meþ, mæþer, Run., Got. miþ, Gotl. Lag. miþ, meþ, Isl. með och fornspr. meðr.

styrdin, styrdi'n, för styrdi han, är en sammandragning af verb med pron., hvilken, ehuru icke tillhörande den äldre Isl., likväl temligen tidigt måtte hafva fått inträde i Svenskan. Det är dock oftast pron. såsom objekt, som vidhänges verbet, t. ex. Rimkr. s. 55 r. 25 "The förde'n til Stockholm och sätte'n ther", s. 101 r. 10 "Vtan hedra'n och ähra'n i wara daga". Deremot är det vida sällsyntare att derstädes finna pron. såsom subjekt på dylikt sätt förenadt med verbet, t. ex. s. 74 r. 24 "Tog hade'n mera hemma, än han sände tijt", s. 132 r. 4 "Wore't en Hedning, thet wore honom ledt!", s. 167 r. 27 "Med thet Gull sampnad'en tha". Detta bruk var en tid, särdeles i slutet af 17:de och i början af 18:de årh., temligen gängse äfven bland bättre författare; men med *v. Dalin* och allt sedan, har det varit i jemt aftagande, samt har nu helt och hållet försvunnit ur det mera vårdade skriftspråket. Uti det dagliga talet deremot och särdeles hos menige man, nyttjas slika sammandragningar ännu ganska mycket och med ännu större frihet än fordom. Troligen är likväl Värmeland (jfr. *Björkman* Beskrifn. öfv. Werml. D. 1, ss. 24—41) det landskap, der detta bruk är som mest i svang, t. ex. *Har'n fått'et å'na?*, *Tog'o'na'nt'?*, tog hon henne intet?

rikiena är tydligen tryckfel för rikena, och detta står antingen för rikeno, rikinu, eller ock är det en öfvergångsform derifrån, samt är (styrdt af styrdi) dat. sg. n. med art. utaf riki, Isl. ríki, rike. Öfvergångsformen rikena såsom dat. sg. förekommer ofta i skrifter från 14:de och 15:de årh, t. ex. i *Had.* Rimkr. s. 24 r. 24 "En thera skulle Rijkena styre", s. 54 r. 11 "the Edla Herra i Rijkena bodde", s. 173 r. 1 "Sitt Radh aff Rijkena alla) (sammankalla"; äfvenledes s. 68 r. 7 "I tridie lagena wart han saar". Ja, ännu i dag hör man ofta omtalas "de stilla *i landena*", Isl. í landinu. Den rätta formen rikinu föredrages här med så mycket större skäl, som str. V. 1 har i rijkino.

sitt kan, i anseende till rim-bandet, icke gerna ändras till den rätta dat. sg. n. sinu. Detta är ett exempel på, huru språkrykten alltmer slappnade, då språket redan kunde tåla en så våldsam behandling, och det af ingen annan anledning, än att författaren var stadd i trångmål i anseende till versfall eller rim. Men sådant tillhörde denna tid, hvilket vi se så väl af flere ställen i Er.-Visan som i andra dåtidens skrifter, t. ex. *Had.* Rimkr. s. 33 r. 12 "Hon hade sorg ok myckin jämmer, I sitt hierta ok i sin huga", i st. f. I sino hierta ok i sinom huga, s. 168 r. 21 "Nitton hans Riddare blifwo ther död) (nöd", i st. f. döde. Kasualänd. bibehålles dock i Rimkr. ofta fullständig, när versen tillåter det, t. ex. s. 149 r. 17 "Ok sade hwar för sino härade".

III. 2. sakläusir; så väl af verbet þurfti som af pron. þan i den följ. raden synes, att detta ord bör vara sg. och sål. sakläuser. Hvad dift. äu angår, så är deri ant. ett fel eller ock tyckes det blott vara en reminiscens af den nu på öfvergång stående äldsta formen *lausr, Færöiska lausur, Isl. lauss, adj., lös. Då emellertid den ursprungl. dift. au i detta ord knappast blifvit funnen i några rent Sv. handskriftliga qvarlefvor, så torde formen saklǫ́ser här böra antagas. Gotl. Lag. liksom Gotl. har dock städse au; Gotl. L. saclaus och Gotl. saklaus.

turfdi, þurfti, 3. sg. impf. verb. anom., tarfvade; Isl. þurfa, ps. þarf, pl. þurfum, ipf. þurfta, Got. þaurban, þarf, þaurbum, þaurfta, VG. Lag. þorva, ps. þarf el. þorf, Gotl. L. þarf, þorfu, ipf. þorftin.

eigh, adv., ej, icke; en afslipad form af Isl. eigi, ei, Run. aiki, ai, VG. Lag. eigh, Gotl. L. ai.

III. 3 och V. 4 tan, þan, Run. þan, Gotl. L. þan, þann, acc. sg. m., pron. dem., den, honom; Gotl.

L. þann, þaun, þet, VG. Lag. sa, su, þæt, Isl. sá, sú, þat, Got. sa, so, þata, A. Sax. se, seo, þæt.

gärdi, gærþi, 3 sg. impf., gjorde, af gæra; se detta ord str. X. 4.

kärum, kærum, dat. pl. f., tvister (käromål); VG. Lag., Isl. kæra, *Had.* Rimkr. s. 193 r. 1 "Ok thet är all meena Rijkzens kæra", s. 188 r. 6, s. 193 r. 17 m. fl. st.

frälst, frælst, adj. el. eg. pt. pass. af frælsa, VG. Lag. frælsa, Isl. frelsa, äldre friálsa, skydda, fria, eg. göra fri, frigifva (liks. mhT. vrî-helsen). Detta verb. är bildadt af Isl. friáls, Gotl. Lag. k. 6 § 5 frels, adj., fri, friboren, icke träl, hvilket åter är sammans. af frí och háls, hvilket ses af fhT. frihals, adj. (*Graff* Althochd. Sprachschatz III. s. 787). Ordet brukades af forno trol. endast om frigifna trälar, hvilkas förra fullkomliga trälskap betecknades dermed, att husbonden enligt lagen egde oinskränkt makt öfver deras "hals och hand", d. ä. lif och arbetskraft. På Got. hafves ett subst. frei-hals, m., (mhT. vrî-hals,) en fri man, af freis, fri, och hals, hvilket sista *Gab.* och *Löbe* endast tillägga betyd. hals, collum; det Isl. háls betyder dock både hals och tapper man, och deraf finnes sammans. gull-hálsar, m. pl., med guldkedjor eller guldhalsband prydde män. Man jemföre äfven Isl. halr, m., man, man för sig, "Halr er heima hverr", Háva-mál, str. 37, *Sæm.* Edda Stockh. uppl.

quit, qvit, adj., fri, qvitt, Isl. qvíttr, Rimkr. qwitt, men tyckes der allenast förekomma indeklinabelt, t. ex. s. 164 r. 11 "At Konung Albricht lot Konung Magnus qwitt", s. 179 r. 33 "The bado han opta ok tijdt, At göra *) thera fängelse qwitt", s. 347 r. 20 "Ok Landen ok Slotten ware qwitt", s. 169 r. 3. Ordet, ehuru i Rimkr. befintligt, förekommer dock ej i de äldsta Landskapslagarna och måtte sål. i Sv. icke vara urgammalt, hälst det allmänneligen antages vara kommet af Lat. qvietus, jfr. *Ihre* Gloss. Sviogoth. II s. 370.

---

*) them förstås förmodligen under.

III. 4. Rangä är tydligen pl. och bör sål. vara rangir, hvilket här bör ändras till vrangir; jfr. rangum str. II. 1.

gatu; se gat str. II. 2.

IV. 1. nåkorn; då bokst. å, som kändt är, hör till de yngre i Sv. (han finnes ej i de äldre Lagarna, icke häller, några högst få gångor undantagna, i *Hadorphs* Rimkr. och ännu mindre på någon Runsten) och då vi i den äldre Nordiskan ständigt finne honom företrädd af a eller o, af hvilka det förra ljudet väl är det äldsta, så måste ordet alltså först ändras till nakorn. Men alldenstund vi hafve en nominat. för oss och ändelsen är afvikande derifrån, så blir det äfven nödvändigt att anställa en undersökning med denna. Vid första påseendet kunde man förmoda, att nakorn stode i st. f. nakor thæn (liktydigt med nakor), ett uttryckssätt, som stundom lär förekomma i äldre skrifter, men en slik sammandragning, som här, har jag likväl ingenstädes sett och den måtte föröfrigt vara ganska sällsynt, hvarföre också denna mening torde böra förkastas. En annan är denna: man vet, att en mängd Fornnord. accusativformer i de nyare Skandinaviska språken öfvergått till nominativer. Detta har väl merendels tillgått sålunda, att nom:s kasus-märke bortfallit, hvarigenom den nya nom. blifvit lik den gamla acc. (t. ex. Isl. hestr, nom., hest, acc., häst); i andra ord har den gamla nom:s -i förbytts till den gamla acc:s -a, hvilket t. o. m. i några fall medfört ordets öfvergång från mask. till fem. (t. ex. Isl. hiti, skaði, skuggi, þánki, m., uti acc. hita, skaða, skugga, þánka, hetta, skugga, skada, fem., i pl. skuggor, m. m., deremot tanke och någongång felaktigt tanka, m., men i pl. alltid -ar, aldrig -or); men stundom har öfvergången gripit starkare in uti ordet, t. ex. Isl. þessi, m., i acc.

þenna (i st. f. þessan el. þennan), af hvilken acc. det Nynord. denne, denna, bildats. Ett liknande förhållande eger äfven rum med pron. någon. De äldre Sv. formerna af detta ord äro: vissa af Landsk.-Lag. och Rimkr. hafva nakor, nokor, nagher noghor, den så många uråldriga former innehållande Gotl. L. nequar, (nequan, acc. sg. m.; nequarum, nequaru, dat. sg. m. & n.) Östg. L. naqwar, Isl. nakkvarr, nökkur, nokkr, i acc. m. nakkvarn, nökkurn. Det är dessa sednare former, som blifvit sammandragna till nakan, nokon, och hvaraf till sist uppstått det nuvarande *någon,* D. nogen. Eriks-Visans nåkorn, nakorn motsvarar således fullkomligen acc. nakkvarn, nokkurn, nakorn, samt utgör en öfvergångsform till den redan gamla nom. nakon, någon, och ett tryckfel behöfver sålunda icke förutsättas. — Ehuru det skulle blifva för vidlyftigt att här ingå i en allsidig undersökning om detta ords högst svårfinneliga ursprung, så må här likväl i korthet nämnas den förklaring af ordet, som kan anses för den sannolikaste. Af ordets alla Sv. former anser jag Gotl. Lagens nequar (med de olika kas. nequan, nequara, necrum; neccrar, f. pl., m. fl.) för den, som står källan närmast. Detta nequar förutsätter ett äldre nehvar, och detta ett ännu äldre nethvar (n-et-hvar), hvilket sista motsvarar det befintliga medelhög-Tysk. neizwer, aliqvis. MhT. wer är Got. hvas, pron. interrog., ho, hvem; neiz är en mhT. sammandragning af ich'n'weiz, nescio, jag vet icke; jfr. A. Sax. nát, nescio, pres. af nytan, sdr. af ne-vitan, icke veta. Således är mhT. neizwer, Got. *ni-wait-hvas, jag vet icke ho (hvem), en sorts urgammal komposition, för att uttrycka begreppet någon (ännu okänd), som återfinnes i flere språk, antingen såsom ren komposition eller som en fras, t. ex. Lat. erat, nescio qvis, det var, jag vet icke hvem. Så ock i Franskan: il y avait, je ne sais quoi, hvilket sista alldeles motsvarar mhT. neiz-waz, aliqvid, något. Jfr. vidare

Ziemann, Mittelhochdeut. Wörterb. Leipz. 1837, 38, orden Ne, Neiz och Wizzen.

IV. 2. er, relat. partik. el. ett föråldr., sedan oböjligt, pron. relat., som. Äldsta Nord. formen är Isl. es, es, et (eð), Run. ir, er, es, (sar, sas: sa-er, sa-es); Got. ïs, si, ïta (anom.), mhT. er, sî, ez, nhT. er, sie, es, Lat. is, ea, id.

plughin, acc sg. m. med best. art., plogen; Isl. plógr, nhT. Pflug. Att här plugh ej ändrats till plogh, har sin grund deruti, att dels det förra öfverensstämmer med *Schrod.*, *Verel.* och *Had.*, och dels att ett äldre u oftast ligger till grund för det yngre Nord. ó och o.

mundi; se mun, str. II. 4.

ta (eg. þa, då) har blifvit utbytt mot þar, adv., der, emedan sammanhanget gifver vid handen, att här mera är fråga om orten, landet, än om tiden, samt äfven derföre, att *Verelii* uppteckn. har þar.

IV. 3. Götana, Gǫtana, acc. pl. m. med best. art, Götarne, styrdt af utsændi.

ginstan, adv., genast, VG. Lag. gestan (för genstan), *Had.* Rimkr. på fl. st. genstan, t. ex. s. 50 r. 5, 87. 26, 139. 13, samt ginstan, s. 136 r. 19, 164. 25, 197. 18, m. fl., Wadst. Kloster-reglor utg. af *C. F. Lindström*, genstan, ginstan. Det ses lätt, att genstan är bildadt utaf superl. af ett adj. el. adv. gen, gin, hvilket ännu lefver i fl Sv. dial. och är sdr. af Isl. gegn, gagn, fhT. kakan, gagan, nhT. gegen, allt prepp. (ordet är trol. äfven beslägtadt med subst. gagn). Men hvadan kommer ändelsen -an? Den synes vid första påseendet vara densamma som den ändelsen -an, som finnes i både Sv. och Isl., men nästan endast vidhängd partiklar, och ursprungligen betecknande en rörelse från stället, t. ex. Isl. innan, inifrån, útan, utifrån. Ändelsens betyd. har dock i den nyare Sv. blifvit grumlad och har endast i några få ord bibehållit sig ren, såsom uti hvadan, hädan, dädan; häremot svarar Got. -ana, ïnnana, utana, ehuru betydelsen är något olika. Nyss omtalade -an kan dock ej vara detsamma som i ginstan, då denna ändelse, som nyss sades, endast vidhänges partiklar, äfven om man icke ser på den grundolika betydelsen; snarare bör man anse de på sådant sätt utbildade orden för ursprungliga acc. utaf adjektiver, hvilka stelnat till adverbier. Som kändt är, så bildas i Isl. adv. af alla cas. obliqvi, stundom med prep. qvarstående, stundom utan; t. ex. loksins, till sluts, stundum (Gotl. bi stundum), stundom, með öllu, Gotl. L. miþ allu, med allo. Isl. har ock att uppvisa flere dylika accusativiska adverbier, af hvilka en del ännu nästan oförändrade qvarlefva i de Nord. språken; t. ex. síðan, sedan, meðan, á meðan, medan, emedan, sialdan, sällan, m. fl.: dock må jag tillstå, att jag i Isl. icke funnit något af superlat. bildadt adv. med denna ändelse. Sådana kunna dock hafva funnits, och detta blir så mycket sannolikare, som åtminstone två slika kunna framtes inom Sv. språket: det ena är det nu förlorade eller afnötta ginstan, genstan (hvilket skulle motsvaras af ett Isl. *gegnastan), och det andra är det ännu lefvande *nästan*, fere.

mild, borde varit milder eller mildr, adj., mild; men då rimmet til) (mild, vid en sådan förändring blefve ännu mera vanrimmande, så torde originalet oförändradt böra följas, och det så mycket hällre, som dylika rim ofta nog påträffas i gamla qväden; t. ex. *Had.* Rimkr. s. 81 r. 9, 10 wille) (then mille, samt s. 95 r. 23, 24.

IV. 4. togh, þogh, konj., dock, likväl. All den stund denna konj., ju äldre de Nord. skrifterna äro, desto oftare finnes skrifven utan gombokstaf eller aspir. i slutet, så torde formen þo här böra föredragas; så alltid Isl. þó, þótt el. þó at (þótt kan likväl anses för en assimil. af þoht, þoh at), VG. Lag. þo, Gotl. Lag. k. 6 § 2 och 4 þau, k. 34 § 3 þaut, k. 26 § 7 þau et. Men uti något yngre skrifter tyckes Tyskt inflytande (Got. þau, þauh, fhT. doh, nhT. doch) redan hafva börjat göra sig gällande, så att formerna förekomma blandade i Rimkrön. s. 17 r. 6 tho, 56. 1 thok, 74. 24 tog, 162. 1 doch, 164. 4 dock.

vthan, utan kununge, måtte vara felaktigt och böra ändras till utan kunung, enär icke allenast versfallet fordrar en stafvelse mindre, utan förnämligast derföre, att prep. utan (VG. Lag. utan, firi utan, Isl. fyrir utan), sine, i denna betydelse städse styr acc., ej dat. såsom originalet har, ehuruväl både *Verelii* och *Hadorphs* uppteckningar af Eriks-V. hafva "konunge".

vthsändir, *Verel.* utsendir (och *Hadorphs* uppteckn. utsundir); äfven detta nödgas man anse för ett fel, emedan dels den föregående meningens mundi äfven här fordrar impf., sål. utsændi, och dels emedan rimmet hälst bör hafva vokalisk utgång: vænda) (utsændi.

V. 1. rijkino, rikinu, dat. sg. n. med best. art., riket; jfr. str. III. 1.

margher, nom. sg. m. mången, och i str. VII. 2. marghum, d. pl. m., många; Gotl. L. margum VG. Lag. har endast marghir, m. pl. *Ihre* Gl. Sviog. anför ur Dal Lag. margt, sg. n., Isl. margr, mörg, margt (vanl. mart).

V. 2. diärffdise, trol. tryckfel för diärffdiss eller diärfdis, diærfþis, 3 sg. impf. dep., djerfdes, af djerfvas, Gotl. Lag. k. 25 § 8 dirfis, 3 sg. pres. konj., Isl. dirfast, äldre dirfask (dirfa-sik), af diarfr, djerf, och detta förmodas af somlige vara beslägtadt med Got. daursan, jfr. turdu str. IX. 3. — En annan utväg vore att förklara diärffdise vara tryckf. för diärfdisc, hvarigenom man finge just den uräldsta Nord. formen; men detta blefve i alla fall icke annat än en ganska djerf gissning, som nästan skulle sakna allt stöd i kända förhållanden. Det finnes visserligen ett exempel inom Sverige på bibehållet -sk, men detta är likväl blott ett enda, näml. Runstenen i Hvitaryd i Småland (*Liljegr.* Runurk. N:o 1254): "— -- — ir: ītaþisk;

o ustr i krikum", d. ä. han andades (ut) å öster i Grekland, eller han dog öster på i Grekland. *Liljegrens* Runurkunder äro dock, i anseende till hans egna eller hans källors misstag, så föga tillförlitliga, att man gör försigtigast uti att ej säkert bygga något på ett *ἅπαξ λεγόμενον*, synnerligast som i detta fall andra förhanden varande former af samma ord inom samma område tala deremot: anf. st. N:o 902 antaþis, N:o 1098 ātaþis, m. fl., jfr. *Dieterich* Runenwörterb. s. 243. Önskligt vore derfåre, om våra Runstenar blefvo underkastade en ny revision! — Ännu ett dyl. ex. med bibehållet -sk, ehuru från Danmark, kan anföras. Detta exempels tillförlitlighet stödjes af åtskilligt; men äfven det har blifvit olika läst. Det är *Aarstenen* i Jutland, om hvilken den djuplärde *Finn Magnusen* gifvit en berättelse uti Antiqvar. Tidskr. 1843—5, h. 2 s. 177 och följ. Der läser han: Stin kvask (el. kvesk) .... stont(a), sten qvad el. qväder sig stånda (el. stenen säger sig stå), m. m. *F. Magn.* tillägger dock (s. 183) vid ordet kvask: "Er en paa Runestene, især de danske, usædvanlig Form".

säta, sæta, lyda, konstr. med dat. sæta laghum; *Had.* Rimkr. säta, sätta, Isl. sæta, Sv. dial. säta.

V. 3. twi, þý, adv. (eg. dat. sg. n .af þæt), derföre, alltså, thy; jfr. detta ord str. II. 4.

therfiri, þærfyri, Isl. fyrir því, adv. och konj., derföre, i det afseendet, för den sakens skull. Den äldre formen för detta adv. eller denna ordfogning, fyrir því (elliptiskt því), tyckes just vid den tid, då Er.-Visan skrefs eller under hennes sednare uppteckningar, hafva börjat öfvergå till de nuvarande dubbla formerna ty, förthy och derföre"; VG. Lag. þy, þær firi, likaså i Rimkr. s. 2 r. 24 ty, 9. 6 i thy, 1. 3 för dy, 23. 6 "The Hedne hafwa än therföre sorg", 156. 10 "Thet giorde han therföre", m. fl.: ja, redan i Ol. Tryggv. Sag. (nl. i Fornm. Sög. II. s. 140) träffas þarfyrir! — Ettdera af de bägge orden þý och þærfyri synes emellertid här stå till öfverlopps, då båda kunna tolkas med derföre; men det är dock icke så, ty det ena har afseende på den föregående satsen och det andra på den följande. Radens fulla öfversättning blefve alltså: derföre (af den anledning, som förr är nämnd) bar han åhoga derföre (för den sak, som i det följ. omtalas), eller: thy bar han omsorg derföre.

ahugha, acc. sg m., åhoga, omsorg, Isl. áhugi, m., "sollicitudo" *Björn Hald.* Isl. Lex., af Isl. hugr, m., hug, hog, sinne. Nyss nämnde förf. upptager likväl icke något hugi, hvaremot denna sista form är den vanligaste i Rimkr., t. ex. s. 29 r. 13 "En tijd kom Byrger i huga", s. 74 r. 7 "Med käran wilja och godan huga" (acc. sg.), m. fl.

V. 4. tan, þan (þann); se detta ord str. III. 3.

muni, munni, mundi, månde; se mun str. II. 4.

tingat, þingat, adv., dit; VG. Lag. þingat, hvaraf *dit* är en sammandragning; Rimkr. s. 93 r. 32 *) "Then tijd the kommo alla tingat", Isl. þángat, þingat.

utälta, utælta, utdrifva, utköra, bortjaga; VG. Lag. ælta, på 2:ne Danska Runstenar (*Liljegr.* N:o 1468 och N:o 1489) förekommer deraf pres. konj. ailti, Isl. elta, förjaga; Sv. älta t. ex. ler, deg, d. ä. trampa, knåda. *Ihre* anser ordet komma af afl, styrka, hvilket dock icke är sannolikt, jfr. Gloss. Sviog. I. s. 24.

VI. 1. swa, adv., så, VG. Lag., Rimkr., Isl., Got., A. Sax. och Run. sva, Isl., Gotl. L. so.

teim, *Verel.* þem, þeim, acc. pl. m., dem. Den äldre formen för denna acc. är väl VG. Lag. þa, þe, Isl. þá, Run. þa **), Got. þans, men enär denna just

---

*) *Ihre* Gloss. Sviogoth. II. s. 906 angifver oriktigt s. 80 uti St. Rimkrönikan.

**) Utaf de i *Dieterich* Runenwörterb. s. 295 anförda ex. på acc. þa är knappast något pålitligt mer än *Liljegr.* Runurk. N:o 1592; ty N:o 340 och 1038 äro osäkra, och N:o 950 måtte vara tryckfel, emedan på denna Runsten icke något þa finnes, endast nom. þair.

vid den tiden började grumlas och dativens form äfven begynde gälla för acc. (nästan alltid i Rimkr., t. ex. s. 57 r. 4 "Them förde the med sik", s. 158 r. 7, "Tha skulle'n them alla lata gripa", m. fl.), så torde det likväl vara rättast att här ej gå ifrån *Schrod.*, i synnerhet som samma afvikelse återkommer ännu en gång i 4:de raden af denna strof.

sudhur land, suþer-land, acc. pl. n., styrdt af prep. i; Run. suþr, VG. Lag. suþer, Gotl. sudur, sudar, söder. *Verelii* laund synes vara en jemkning efter det gamla Isl. skrifsättet i st. f. lönd.

VI. 2. byriadha är tydligen felaktigt för byriaþu, 3 pl. impf., började; Isl. byria; — *Verel.* har äfven byriadu.

bua, här verb. akt., bebygga, uppodla; Isl. búa, Gotl. L. (i Guta-Saga k. 4 § 3) boas, pass., VG. Lag. boa, bo, Sv. dial. bo, utrusta, tillreda, Sv. Folkvis. sölf-bodd, silfver-beslagen: ordets objekt är relat. partik. er.

VI. 3. the i st. f. twi, þý, dat. sg. n. af þæt, art.; ett ex. på denna yngre form finne vi redan i VG. Lag. III. 130 (*Lydekini* excerpta) a . . . þing þe nesto, annars þy.

mäghin, mæghin, dat. sg. n., uti nom. mæghin, makt, kraft, styrka, krigsstyrka, här, tropp; Run. mekin (*Liljegr.* N:o 794 Mekin-biarn, m., ett namn) och makn (*Liljegr.* N:o 1828 Makn-iltar, g. sg. f., Magnhilds), Isl. megin, megn, magn, n.

sniällan en man, sniællan ein man, Isl. sniallan einn mann, acc. sg. m., kloker en man; se sniäller str. I. 3.

I denna rad afviker *Verelii* uppteckning mera ifrån *Schroderi*, än på något annat ställe. Den förre har: Auk med þeim margan sniallan man (och med dem mången klok man), då deremot hos den sednare läses: Vk

medhir

medhir the mäghin sniällan en man (och med den [krigs-] styrkan kloker en man, nl. sände han). Det synes härpå, liksom på hela *Verelii* fragment, att han hyfsat eller lämpat rättstafningen temligen mycket efter den då gängse Isländska; men då man ser på orden "þeim margan" och *Schroderi* motsvarande "the mäghin", så blir man tvehogse, hvadan denna olikhet uppkommit. Om det ej vore alldeles orimligt, så skulle man nästan vara färdig att antaga, det han icke alls sett *Schroderi* Eriks-Visa; ty man tycker, att han då borde hafva nämnt något derom. Men *Verel.* uppgifver icke sin källa (hvilket af den tidens lärde ofta nog underläts), och han *kan* således gerna hafva kännt *Schroderi* text, ehuru han derjemte synes egt tillgång till en annan, som han följt, med åsidosättande af *Schroderi;* ty hade han endast egt dennes och ingen annan, så borde öfverensstämmelsen varit större. Han säger allenast, att han följt "carmina vetusta" *) och sedan han anfört 3 strofer (*Schrod.* I, IV och VI), upplyser han: "Carmina sunt plura, alibi commodius exponenda; hæc autem excerpta, quod de *Vitarum* deductione in Insulas *Vitaslet* monui, satis probant. Singulæ strophæ clauduntur hoc versu. *Han var auk er fyrst i Vitalum ærdi.* Ille erat primus qui in Vitarum terris aravit. Sed leviculum est mendum in fine dictionis *Vitalum*, et legendum *Vitalund.* Terra Vitarum: prior enim terminatio nihil (?) significat". Man ser likväl häraf, att han åtminstone ej företagit några väsentliga ändringar med *sin* grundtext; ty att sluta af uttrycken, så skulle det ej varit honom okärt, om der hade stått "*Vitalund*". Skada är det emellertid, att han icke kom att aftrycka alla de strofer, han hade för sig, ty dels kunde de hafva varit flere, och dels kunde man hafva fått en del bättre läsarter. — Jfr. hvad härom är sagdt s. 4 och 5 ofvanföre.

---

*) Se *Verelii* noter till Hervarar Saga ss. 112 och 113.

VI. 4. skulli, en redan då ej ovanlig form för skuldi, 3 sg. impf., skulle, VG. Lag., Gotl. L. skuldi, uti Isl. nedsunket till skylda, skyldi, Got. skulda af skulan, Isl., Got. pres. skal, skulum, Gotl. Lag. pres. scal, sculum el. al, ulum *).

rua, *Verel.* rua, dat. sg. m. (?), ro, stillhet, trygghet. Såvida ej detta rua är bildadt enkom för att skaffa ett godt rim på bua, så måste man antaga ett för gl. Sv. egendomligt rui, roë, som varit mask., jemte *ro*, f., Isl. ró, f.; men en slik form har jag ingenstädes, utom här, sett förekomma. Uttrycket halda i rua skulle heta på Isl. halda í ró.

VII. 1. täir wara teir, tryckfel för þær varu þeir, der voro de.

vndi el. undir, prep., styr här acc., under; VG. Lag., Gotl. L., Isl. undir, Run. untir, (*Lilj.* N:o 1629) unti, unt, unþ, Got., Gotl. undar. De medeltida formerna vexla mest mellan undir och unti, likasom fyrir och firi, yfir och ifi, útúr och utu, m. fl.

haffdingia, är trol. ej annat än tryckf. för haufdingia, hǫfþingia, gen. pl. m., höfdingars; VG. Lag. höfþingi, Isl. höfðíngi, höfding, ännu stundom i Sv., men alltid i Norrland, höfdinge (likasom "Norrlänninge"), jfr. Run., *Liljeg.* N:o 900, Haufþi, ett namn, N:o 847 Ketil-haufþa, acc. sg. Det här i rotstafv. bibehållna a, kunde möjligen äfven vara ett minne af denna stafvelses uråldsta vokal, hvilken ännu ogrumlad framträder i vissa ord såväl i Gotl. Lag. som i den nu lefvande Gotl., särdeles i namn; t. ex. Gotl. L. k. 23 § 1 hafuþ, nom. sg. n., hufvud, k. 19 § 40 hafþi, dat. sg., hafþa, g. pl., Hafþi het þieluars (Gotlands förste uppteckares) son (enl. Guta-Sagan, som är vidfogad *Hadorphs* uppl. af Gotl. L.), efter hvilken *Hafdhems* socken tros vara uppkallad. Gotl. (i) havdum betyder högra sidan af en slåtterkarls slag, der lien gör sitt första inhugg i gräset. Jfr. dessutom Lat. caput, Grek. κεφαλή; ett Dor. *καφαλά skulle kunna tänkas, enär man kan uppte ett Sanskr. thema kapâla (nom. sg. kapâlas, acc. kapâlam), cranium, jfr. Lat. capellum; se *Bopp*, Glossar. Sanscrit. s. 65. Men Got. har redan haubiþ, n., nbT. Haupt, Kopf. Så mycket är dock säkert, att det omljudande Isl. höfuð förutsätter ett äldre hafuð, hafuþ, såsom det ock finnes på Runstenar och i Gotl. L.

---

*) Liksom, märkvärdigt nog, ännu i det Dalska Elfdals-målet: pres. ål, ùlum!

wald, vald, acc. sg. n., våld, makt, herravälde. VG. Lag., Gotl. L. k. 24: 3, Gotl., Isl. vald.

VII. 2. wettrum, vettrum, dat. pl. m., af ett vetter, veter, vinter, år, VG. Lag. vinter, vitter, yetter, Run. vintr, Isl. vetur, Gotl. vintur, vittar, Gotl. Lag. vintr, wittr, Dalska uittr, Got. vintrus, alla mask. Formen vettrum torde böra bibehållas, då ttr blifvit assimileradt af ntr.

vtändis, utændis, adv., till, i ända, allt igenom. Ordet ændis är egentl. gen. sg. af det "starkt" deklinerande Isl. endir, gen. -is, (icke af endi, gen. enda), Got. andeis, gen. -eis, m., ände, slut. Genitiviska adverbier förekomma ofta, såväl i det äldre som i det nyare Nord. språket, t. ex. Isl. út- och innbyrðis, inbördes, jafnfœtis, jemnfota, Gotl. jamnføtes (jfr. Sv. skafföttes), allskonar, allskyns, allsköns (d. ä. allsköns!), m. fl. Likväl har jag ej förut funnit något slikt adv., bildadt af ordet endir, ände, såvida icke *Bj. Hald:s* snemmindis (= snemma), bittida, får räknas för ett sådant, hvilket det trol också bör, då jag utur någon Saga (jag vet nu ej hvilken) tecknat mig till minnes formen snemmendis. Man ihogkomme dock, att det sednare kan vara (relatívt) osammansatt och bildadt analogt med Got. sniumundos, adv., skyndsamt.

VII. 3. thes, þes, þæs, adv. (eg. gen. sg. n.), till dess, till's; här måste förutsättas en ellips af prep.

til, hvadan þes står för til þes, VG. Lag., Gotl. L. (k. 8 § 1) til þes, Isl. til þess, till dess (med afs. på tid), till det, dertill (med afs på ändamål), af den orsaken. Efter all sannolikhet bör den först nämnda betydelsen här gälla, eburu jag icke kan anföra något enda ex. på en dyl. ellips af til i sådant fall: ja, jag antager detta, fastän jag i Rimkr. funnit flere dylika med den sednare kausala betyd., t. ex. s. 47 r. 17 "Thess tackar iak honom at han thet wil", 90. 4 "Thes hafwen j blygd", 153. 20 "Thess gofwo henne alla prijs". När betyd. deremot är temporal, så står i Rimkr. til alltid utsatt, t. ex. s. 3 r. 24 "Til thes han drap migh omsidh", m. fl. Det tör sål. endast vara rummets knapphet, som nödgat Förf. till denna så ovanliga utelemning.

Humlin, nom. sg. med best. art., Humlen, konung Humle el. Humble, såsom *Schrod.*, s. 41, kallar "then sextonde Inrijkes Swea och Götha Konung", sonson til K. Humulff, som var K. Beriks son *). Så ovanligt det i äldsta och äfven yngsta Nordiskan än är att se namn skrifna med best. slutart., så var det likväl ej så sällsynt under medeltiden; t. ex. namnen Styke och Puke i Rimkr. s. 195 r. 2, 3 "Til Erik Pukes hand hult han thet swa. Tha Puken haffde swa bestält", s. 197 r. 4 "Thet giorde Albricht Styke sorg", och samma s. r. 17—19 "Engilbricht talar til Stycken tha, Ok bad sik ginstan Slottet faa; Styken swarade med stoort förtreet", s. 278 r. 24 "Ok görom til Pukans (gen. sg. best.) Hold en Dantz".

---

*) I *Schroderi* Sv. o. G. Krön, s. 42, förtäljes, att denne Humble blef konung öfver Danmark på det sätt, att Danskarne, som voro för svage att motstå ett öfverfall af Tyskarne eller Sachsarne, utbådo sig hjelp af H. och frivilligt gåfvo sig under honom, hvarefter han sände dem sina två söner *Dan* och *Angul*, "hwilke medh en wäldigh krijgzhäär vthrustade höllo medh the Saxer en häfftigh strijd, förjagade them vthur Danmark, hwilket tå aldraförst vtaff Dan fick sitt nampn, och frelste thet vthur theras händer".

På samma sätt sker det ännu i dagligt tal, ehuru oftare med namn, som utljuda på vok. eller liqvida, t. ex. *Ihre'n*, *Pihl'en;* endast Norrländningen går konseqventare till väga, fastän ofta med stark sammandragning, t. ex. *Lill'-Hernber'n* (lilla Hernberg), m. fl.

hin ille, nom. sg., m. med best. art., den onde; hin, art., den, VG. Lag. hin, Gotl. L., Isl. hinn, hin, hitt, Got. (*his, m.) hita, n., pron. demonstr. — Ille, se ylrum, str. II. 1.

kall, nom. sg. m. (för rimmets skull har denna mera Isländska form måst qvarstå), karl, man, VG. Lag., Gotl. L., Run., D., Sv. karl, Isl. karl, men nu ofta kall, Dal. kall, karr, Gotl. kal, kar, A. Sax. cearl, ceorl, fhT. charal, charl, Medelt.-Lat. Carolus.

VII. 4. Dan, acc., och (i följ. str.) Daner, nom. sg. m., Dan, den sagokonung, som gifvit Danmark sitt namn. Ordet förmodas vara befryndadt med Skott. thane, nhT. Unter-than, Isl. Half-dan, fhT. Halbtene, Run. þan, tan, och det tros möjligen vara af samma rot som Isl. þiena, þióna, jfr. Gotl. tjånst, G. L. k. 6 § 1 þianistu, d. sg., tjenst.

kununge är ett uppenbart fel för kunungs, gen. sg. m. (styrdt af til), af kununger, konung; se detta ord str. I. 1.

sändir, sændir, 3 sg. pres., sänder; VG. Lag. *sænda, Gotl. L., Isl. senda. — Då genom att ändra kununge till kunungs en stafvelse försvinner ur raden, och versfallet då med rätta fordrar ett tillskott i stället, så har sændir förökts till (ut-)sændir, men med tillägget inklamradt.

Den nu följande *åttonde* strofen är den svårtyddaste af alla i hela Visan, särdeles den *första* och *fjerde* raden, och låter sig icke tolkas utan stora ändringar.

VIII. 1. Daner; se Dan, str. VII. 4.

fädurin. Man ser, att meningen här fordrar en dat. sg., men fæþurin tyckes vid första påseendet icke kunna vara någon kasus utaf faþir, hvarken med eller utan art., ehuru n i slutet tyckes hänvisa på det sednare fallet. Efter vanlig Isl. form skulle det nl. med art. blifva föðurnum. Men den Isl. dat. föður el. föðr (hvilket skulle gifva ett motsvarigt forn-Sv. faþur) är likväl en jemförelsevis yngre form; *Rask* angifver derföre (Anvisn. till Isländ., s. 283) feðr (d. ä. feður efter det vanl. uttalet) såsom tillhörande det äldsta och skaldiska språket, och af detta ord fås med art. feðrinum. Härmed samstämmer också märkeligen den äldsta Sv. dat.; t. ex. VG. Lag. IV. 15. 13 fæþur ("fædþur"), dat., närmar sig redan något, men ännu mera i Gotl. Lag. k. 28 § 21, k. 20: 29 feþr, dat. sg. Märkligast är dock (k. 28: 24) formen fedir i st. f. feþir (i fall det ej är något fel), emedan det der befintliga *i* angifver rätta orsaken till det ursprungl. a'ets omljud till e (æ, ä) i rotstafvelsen: detta i skulle nl. just kunna vara det, som *v. d. Gab.* och *Löbe* (Goth. Gramm. s. 65) anse ligga inneslutet i r'et och utgöra en dunkel qvarlefva af den Sanskritiska *ri*-vokalen! Är också detta i nu spårlöst försvunnet ur all Skandinavisk tunga, så är dock omljudet i feðr, feþr oss en säker borgen, att det lika säkert funnits i denna dat. som uti den Isl. och Sv. nom. pl. feðr, fäder, Got. fadrjus*). Runstenarne gifva, thy värr, ingen afgörande upplysning i detta fall, då på ingen ordet faþir förekommer i dat. sg. Af hvad nu blifvit upplyst,

---

*) För att visa Gotl. Lagens vackra öfverensstämmelse med Got. i detta fall, framställes sing. af ordet *fader* i bägge språken efter befintliga eller af säkra analogier antagliga former:

Got.	*nom.*	fadar	Gotl. L.	*nom.*	faþir, k. 20: 3.
	gen.	fadrs		*gen.*	faþurs, k. 28: 14.
	dat.	fadr		*dat.*	feþr, k. 20: 29; fedir (feþir) k. 28: 24.
	acc.	fadar		*acc.*	faþur, k. 20: 1.

Man förgäte härvid icke, att det ligger minst 7-800 år mellan dessa båda språk!

kan man sluta, att åtminstone första stafvelsen fæþ- i ordet fæþurin är riktig. Nästa stafv. -ur- hör också dit, och fæþur- utgör då (nl. om man jfr. det både med Isl. feðr, feður, och med föðr, föður) den äldre och rättare dat. sg. af faþir, hvilken kas. meningen också här nödvändigt äskar. Sista stafv. -in kan då ej gerna vara något annat, än *en del* af den best. slutartik, hvilkens fullständiga form vore -inum, hvadan hela ordet ostympadt skulle varit fæþurinum. Genom detta långa ord skulle versen likväl fått en stafv. för mycket, och detta är kanske just orsaken till slutstympningen. Ville man åter antaga formen feþrinum (Isl. feðrinum, nyare föðurnum, för föðurinum), så vore man med ens från alla svårigheter och finge ett på en gång språkriktigt ord och som tillika passade in i versen. Till denna förändring skulle man- ock så mycket mera kunna hafva en sorts rätt, som det just hörde till det forn-Nord. språkets art att i uttalet öfverhalka sådana mellanljud (särdeles när det var u) och att derföre också utesluta dem ur skriften. Dessutom hafve vi än i dag ett slikt ex. i Sv. uti den sammandr. pl. *fädren*, *brödren*, i st. f. fäderne, bröderne, ett ex., som i detta fall är mycket talande.

allune; detta ord erbjuder ock många svårigheter. Till en början såg det nästan ut som skulle det vara otydbart, såvida man icke dermed företoge en genomgripande förändring. Men den upplysning, som sedermera vanns, visar bäst huru försigtig man får vara vid gamla och svårtydda ords utdömande. Vid att bläddra i en Bibel (Bisk. *G. Wallins* uppl., Göteb. 1752; 8:o), påfanns nl. denna vers, Sal. Höga Visa k. 3 v. 7: "Tu äst med allone dägelig min kära; och ingen fläck är på tig". Vid jemföring med Kon. Gustaf I:s *"Biblia* — — tryckt i Vpsala 1541", lästes detta ställe: "Tu äst medh allonne degheligh mijn kära, och ingen fleck är på tigh". Ehuru jag icke träffat ordet mer än på detta enda ställe, utom i

Er.-Visan *), så är detta dock fullt tillräckligt för dess godtagande, hälst språket ännu i dag eger qvar några andra dylika, efter samma grund utbildade ord, hvilka nedanföre skola nämnas. Allune, allonne böra först upplösas uti allu-ne, allo-nne: den första delen är egentl. dat. sg. n., som städse i det äldre språket ensamt för sig brukades som ett adv., antingen med eller utan utsatt prep., ja, brukas så än i dag; t. ex. i allo, Isl. í öllu, i allt, i alla afseenden, och elliptiskt uti Isl. þat er öllu gott (för: at öllu), det är i allt afseende godt, Sv. han blef med allo borta, d. ä. med allt, för alltid. Ändelsen -nne, -ne är den best. slutart. för dat. sg. f., gl. Sv. -ne, nne (efter vokal), -ene, -enne (eft. konson.), Isl. -nni, -inni; men, märk väl, detta slags art. vidfogas i Isl. aldrig andra ord än substantiver. Denna i tvåfaldigt hänseende så hybrida bildning — att foga best. art. till ett adj. och binda en fem. art. vid ett neutr. — kan således icke gerna antagas hafva uppstått mer än på ett enda sätt; näml. sålunda, att den alltmer grumlade språkkänslan har kommit att följa en falsk analogi (och huru ofta har den icke gjort det!) och bildat detta allonne, allunne, efter analogien med de ännu qvarlefvande fornformerna på ändalyktone, Isl. at el. á endalyktu'nni, i den nattene, Isl. natt'inni el. nóttu'nni, och alltså oriktigt antagit ordets första del för en dat. af ett från ett adj. härledt fem. subst. på -a. Att antaga detta visserligen föga språkrätta sätt att gå tillväga såsom hafvande egt rum här, synes emellertid vara det enda, som kan förklara uppkomsten af så besynnerliga orddaningar som de ännu i dag gängse adverbierna åtminstone, i förstone *), på sistone (jfr. på ändalyktone); härmed kan jemföras till-förene el. till-förrene. Dessa äro, som jag tror, de enda adv. af detta slag, som ännu lefva i Svenskan, och hvilka alla tyckas bildade af adjektiverna (med best. art.) det minsta, första, sista (förre), hvilka blifvit tagna såsom subst. på -a, och hvaraf sål. i dat. blef o el. u.

---

*) Hr G. E. Klemming har dock nyligen gjort ännu ett fynd af detta ord, hvilket han vänskapligen meddelat. Uttrycket mäd allonę förekommer nämligen uti nedanstående vers i Burei *Runa Redux* (enl. all sannolikhet tryckt 1642):

Swen satten fram i fremre stam/
  Han Mynden utöfwer Sunde/
Han haden i gård blef sielwer hans wård/
  Han sytten bäste han kunde/
Til dess han blef mäd allone gef/
  Och pröwader ömsalunda.

lijk, lik (i st. f. liker, som ej tåldes af rimmet), n. sg. m., är ett temligen dåligt rim till det följande fick (ty det hjelper föga att skrifva det fik); men dylika friheter äro icke ovanliga hos alla länders medeltida författare, t. ex. Rimkr. s. 71 r. 15 ”Som Hertug Erik the tijdenden fick) (til sik”, m. fl.

VIII. 2. dugd, dugþ, acc. sg. f. (styrdt af nimma), dygd, duglighet, god egenskap; men urbetydelsen var förmodligen egenskap i allmänhet, god eller ond, då ordet härledes från duga, Isl. duga, Got. dugan, eller af ett dertill hörande, nu förloradt, adj. *dugr, *dugs, hvaraf ett Got. *dugiþa, f., regelmätigt kan bildas, och motsvarande Isl. dygð, f., liksom Got. diupiþa (af diups) motsvarar Isl. dýpt (af diúpr), D. dybde, djup. Afledningsändelsen, som nu är -d, -t, Isl. -d, -ð, -t, var således af forno -iþa **), och det är just detta ändelsens gamla i, som under ett visst språkets utvecklingsskede har verkat det omljud i grundstafvelsens vokal (så vida den *kan* omljuda), som vi finne i nästan alla dylika afledda ord, t. ex. *mängd* af mång-, *längd* af lång, *färd* af fara, *tyngd* af tung, *följd* af följa, m. otal. fl. Då originalet har dugþ icke dygþ, så har jag trott mig böra låta det stå oförändradt, efter som rotvokalen i uräldsta tider icke led omljud af det efterföljande i'et.

---

*) Denna ordbildning är dock så gammal, att jag funnit i fyrstunni uti Heims-Kringla (Ol. Hel. Saga) Stockh. uppl., II. s. 190, samt en gång i furstunni i samma Saga, Fornm. Sög. IV. s. 202.

**) Ville man gå ännu längre tillbaka, så skulle det kanske kunna bevisas, att ändelsen i sjelfva verket är blott -þa; men en så långväga undersökning skulle denna gång föra för vida.

snielt, sniællt, adv. (eg. neutr.), snällt, med snille, snabbt; se sniäller, str. I. 3.

nimma, lära, inhemta (för-nimma), VG. Lag. næma, Isl. nema, nam, námum, numinn, Got. niman, nam, nemum, numans; det Isl. nema styr, allt efter sina olika betydelser, både gen., dat. och acc., det sista när det betyder lära, discere.

VIII. 3. åtåf, tryckfel för utaf, prep., utaf, som konstrueras med dat. Formen åf för af skulle möjligen kunna vara äkta (ehuru då troligen dialektisk), enär denna prep., åtminstone nu, i flere landskap uttalas med *å* för *a*.

namni, dat. sg. n. (styrdt af utaf), af namn, VG. Lag. namn, nampn, Gotl. L. namn, Run. *nafn (att sluta af namnet Nafni, m., *Liljegr.* N:o 1439), Isl. nafn, Got. namo (g. namins), namn.

Danamark, n. sg. f., Danne-, Danmark, VG. Lag. Danmark, Dana-(holmber), Run. Tanmaurk, acc. (-markar, gen., -marku, dat.), se vidare härom *Dieterich* Runenwört. ss. 332, 333, Isl. Danmörk, nom., acc. (-markar, -mörku). Om härledningen af Dan-, se Dan, str. VII. 4, och om -mark, se *Dieter.* anf. st. s. 332.

fick, fik, 3 sg. impf., fick, utaf få, fick, fingo, fången, VG. Lag. fa, fik el. fek, fangin, Gotl. L. fa, fic, Run. fa, fik, finku, 3 pl., Isl. fá, fèkk (d. ä. fjekk), fenginn, Got. fahan, faifah, fahans. Ehuru detta verb, när det betyder erhålla, i de flesta gamla qvarlefvor af Sv. språket oftast konstrueras med acc. (t. ex. VG. Lag. I. þiuuæ B. 3: 1, "havir han sannæn þiuf fingit", Gotl. L. k. 20: 39 "oc far þau barn", *Liljegr.* Runurk. N:o 1953 [på kyrkodörrsringen i Delsbo] "ai ma þu fa mik", N:o 2019 "þa fik hun Airik"), så är dock bruket i Isl. att konstr. det med gen. så bestämdt, det man ej kan tveka att här antaga samma lag, hälst då det af det följande kommer att visas, att särdeles orden orhåfwa sinnar omöjligen kunna fås till accusativer.

VIII. 4. frägd, frægþ, gen. sg. f., fräjd, rykte, ära; se vidare frägderu, str. II. 4. Man nödgas anse detta ord för gen. sg. (utan kasualänd.) på samma grund, som anförts vid ordet bragd (str. I. 3), och här är detta så mycket sannolikare, som gen. ändå blifvit tillräckligen angifven genom de båda orden orhœfa sinna.

orhåfwa. Detta ord är kanske det svåraste att tyda i hela Visan; ty om andra funnits, hvilkas ändelser utgjort rätt svåra stötestenar för tolkningen, så är här sjelfva ordets både stam och väsende och till följe deraf äfven ändelsen, nära nog en gåta. Något slags ursprungligt skriffel eller sednare tryckfel är här således efter all anledning för handen. Men hvaruti består detta fel? Om man nu först försöker ändra sjelfva stammen, så passar icke ändelsen, och ändrar man den sednare, så blir icke den förre förklarligare derigenom. Man nödgas derföre att gifva sig in på den rena gissningens vida och osäkra område, på hvilket det är så lätt att gå vilse, emedan det subjektiva tycket der har ett så fritt spelrum. Ännu mera ökas svårigheten genom det dithöriga pron. sinnar (som i sin nuvarande form är gen. sg. f.), hvilket naturligtvis måste stå i samma genus, num. och kas. som orhåfwa; men nu eger icke det gamla Nord. språket någon dylik ändelse på -a att uppvisa för denna kas. i samma num. och genus! Den bedömande, som kanske kommer att tycka den försökta förklaringen vara mindre tillfredsställande, må således hafva benäget öfverseende med det ofullkomliga deruti. — Hvad som vid denna utredning först bör göras, är att utdöma bokst. å, som (i följd af det, som ofvanföre derom blifvit nämndt vid ordet nåkorn, str. IV. 1) icke kan hafva tillhört tidens skriftspråk. I stället för detta å kan man tänka sig, att det bort stå ä, a eller o. Efter en ganska vidlyftig undersökning om detta ord, hvilken endast skulle vara tröttande att här se upprepad, har jag dock slutligen stadnat vid den första af dessa bokstäfver, och antager således, att *Schrod.* menat orhäfwa. Vidare är det klart, att ordet är sammansatt, näml. af or och hæfa, samt att det sednares stam är hæf, hvartill roten åter kan vara hof eller haf (Isl. háf?), allt efter som man vill antaga att æ ursprungligen har varit œ (oe) eller æ (ae), af hvilka det första här troligen är det rätta; och alltså blifver ordets form orhœfa. Men i och med det samma blir det nödvändigt att anse det för gen. pl. af en sing. orhœfi, neutr., eller troligare har det varit ett neutr. pl., som saknat sing., hvilket haft ungefärligen enahanda betydelse med Gotl. Lag., Isl. upphaf, n., upphof, ursprung, begynnelse. Något sådant ord och med denna betyd. kan jag visserligen icke uppvisa, men då det är bildadt i fullkomlig enlighet med flere liknande ord, och då dess bägge beståndsdelar eller elementer finnas i äldre och närskylda språk, så är det ju icke osannolikt, att ett sådant ord också kan hafva funnits, fastän man ännu icke lyckats träffa det. Or är egentl. en prep., ur, VG. Lag. ur, or, Isl. úr, or, ör, Gotl. L. yr, Gotl. ör, äur, Got. us och (framför r) ur*), beslägtad med Got. út, adv., ut, Isl. út. I sammansättningar gifves derigenom betydelsen af ett kommande ur, härflytande från, eller i allmänhet af upprinnelse, upphof, ursprung, början, och *ur* är i denna ställning ofta synonymt med *upp*, t. ex. ursprung, upphof. Vid hœfi (af hof) ledes tanken på verberna häfva (hof,

---

*) Det är anmärkningsvärdt, att *v. d. Gab.* och *Löbe* uti Glossar. d. Goth. Sprache icke omnämna det Nord. *úr* .vid detta ord, endast *út*; och att detta sista deremot alldeles saknas under det direkte motsvarande Got. ut.

impf.) eller hafva. Det sednares a i grundstafvelsen går likväl i de flesta af medeltidens German. och Skand. språk icke gerna öfver till o (såvida icke ordet håfvor [? ny-] Isl. háfur, f. pl., nhT. Habe, skulle höra dit; men det kan lika lätt komma af häfva), ehuru Got. likväl har att uppvisa öfvergången haban, hafva, och ga-hobains, återhållsamhet, liksom dags -dogs. Den större sannolikheten bjuder för den skull att här antaga ordet komma af impf. i häfva, hof, häfven, VG. Lag. *hævia (hæfs, pres.), Isl. hefia, hóf, hafinn, Got. hafjan, hof, hafans. Visserligen har Gotl. Lag. (k. 1: 1) och Isl. upphaf bildats af infinitivens ursprungl. a, men deremot hafve vi också exemplet af det Sv. upphof, som följer imperfektets vokal o. Eriks-Visans orhœfi, n. pl., skulle alltså motsvara ett förmodadt Isl. *orhœfi *) el. *úrhœfi, samt ett Got. *ushobi (i pl. ushobja) hvilka skulle vara afkomlingar af ett Isl. *úrhóf, n., och ett Got. *ushof, n. Den fullkomligaste analogi af ett sådant slags utbildning, från enstafviga neutr. till tvåstafviga med afledningsändelsen -i, finnes såväl i Got. som Isl.; t. ex. Got. vaurd, ord, och vaurdi (andavaurdi, nhT. Antwort), Isl. orð och yrði (fornyrði, archaïsmer). Exempel på dylika orddaningar äro ytterligare: Isl. vit, n., vett, úviti, n., den som intet förstånd har, Got. unviti, n., vettlöshet; Isl. yrki, verk (yrke), Got. ga-vaurki, verk, yrke; Isl. sár, sår (jfr. Got. sair, smärta), Isl. -særi (i sammansättn.), sår; Isl. ár, år, hall-æri, svårt år. — Detta är den sannolikaste förmodan, hvartill jag kunnat komma

---

*) *Bj. Hald.* Lex. Isl. upptager verkligen ett Isl. orhœfi, örhœfi, n. pl., (jfr. Sig. Jors. S., i Fornm. Sög. II s. 122), med betyd. "uvejbare Ørkener" och hänvisar på hœfi, n., (skott-) mål, hvilket han tyckes vilja skola betyda gräns, ehuru det likväl kommer af hóf, måtta, hvaraf hœfr, aptus, och hœfa, träffa målet. En annan tydning af öræfi, n. pl., öde, af æfi, ævi, f., är ej sannolik i anseende till olikheten i genus. Man har äfven föreslagit läsarten or-hófi, or-ófi, jfr. or hófi, adv., hoflöst, omåttligen. Ordet är dunkelt.

angående rätta beskaffenheten af detta svårbegripliga orhåfwa.

sinnar är i sin nuvarande form gen. sg. f., en kas. och ett genus, som icke på något sätt här kunna fås att passa, och det är derföre oundvikligt att anse ordet för ett skrif- eller tryckfel, som nödvändigt fordrar rättelse. Ses det först på rimmet, så äskar redan det vokaliskt utljudande nimma äfven här ett vokaliskt utljud och hälst på a, vidare fordrar det korta i uti nimma äfven kort vok. med efterföljande dubbelkonsonant, och således sinna. Med konsonanternas fulla öfverensstämmelse togs det i medeltiden icke så strängt, blott vokalerna voro de samma, hvadan rimmen nimma) (sinna ansågos för ganska goda. Sinna är gen pl. n. af sinn, pron poss., och således just det, som tarfvas för det ofvan antagna orhæfa.

IX. 1. gatu, 3 pl. impf., gitte, förmådde, fingo; jfr. gat str. II. 2.

wära, væra, vara, VG. Lag. vara, væra, Gotl. L. wara, ipf. war, Isl. vera, var, Got. visan, vas, Run. uar el. uas, impf.

frij, fri, nom. pl. m., frie, fri', Isl. frí, Got. freis, jfr. frälst, str. III. 3. Denna enstafviga pl. var troligen bruklig i gamla tider, åtminstone återfinnes den ofta i Rimkrön., t. ex. s. 65 r. 32 "Vnge raske Hälade ok frij) (kompanij"; ja, äfven andra ord få i pl. utseende af sg., när rimtvång hjelper till, t. ex. s. 168 r. 21 "Nitton hans Riddare blifwo ther död) (nöd".

IX. 2. å, æ, adv, alltid, städse, jemt, VG. L. e, ee, æ, a, Gotl. L. k. 19: 66 och i Guta-Sag. k. 1: 14 e, Rimkr., Isl. æ, Got. aiv (uti suns-aiv), adv. el. egentl. acc. sg. af aivs, m., Isl. ævi, f., Grek. *αἰών, ἀεί*, Lat. ævum, tid.

skatta, v. akt., skatta, gifva skatt, Isl. skatta.

Götha mannum, Gǫta mannum; Gǫta, gen. pl. m., Götars, och mannum, dat. pl. m. (styrdt af skatta), män. — Denna rad kan svårligen få någon mening, utan att man tänker sig, att gatu i föregående rad äfven bör gälla som verb för denna. Fulla meningen blifver då: þeir gatu þo eigh væra fri, en þeir gatu æ skatta Gǫ́ta mannum, d. ä. de fingo ej vara frie, men de fingo (måste) jemt skatta till Göta-männen. Detta är visserligen en stark ellips och derjemte måste ordet gatu användas i två något olika bemärkelser; men ordet eger dem bägge af ålder och bägge kunna uttryckas med fingo. hvilket i olika ställningar kan motsvara såväl förmådde som måste. — Ett annat försök till tydning vore att anse *Schroderi* ä stå i st. f. prep. a, å, på (med betydelsen af i anseende till, jfr. rik på penningar), då ordet skatta blefve acc. pl. af Isl. skattr, m., skatt. Tolkningen blefve då: de fingo ej vara frie i anseende till (från) skatter till m. m. Men utom det, att det är ganska ovanligt att på detta sätt använda ordet *på*, så inträder derjemte den svårigheten, att man måste anse subst. skatta såsom det der skulle styra mannum i dat., en kraft, som visserligen tillkommer ett antal substantiver i Grekiskan, men icke, såvidt bekannt är, några slika ord uti något Germaniskt eller Nordiskt tungomål.

IX. 3. ădha, æþa, adv., eller, eigh æþa, ej häller; *Liljegr.* Run. N:o 1468 iþa, Gotl. L. eþa, Isl. eða, Got. aiþþau.

turdu, turþu, 3 pl. impf.; tordes, af töras, pres. törs; en annan, med detta ord befryndad form, hvilken e som oftast nyttjas i dagligt tal, är *tör,* pres., och *torde,* imp., men bägge med samma betydelse (likasom bör och borde, månne och månde i vissa tillfällen), t. ex. det tör el. torde nog gå bra, och detta uttycker sålunda en förhoppning, blandad med något tvifvel. Mot dessa ord svara: Got. daursan, pres. dars, daursum, impf. daursta, p. p. daursts, Gotl. törsa el. tårsä, törs el. tåss, törsti el. tåsstä, törst el. tåsst. Den Gotl. formen står sål. mycket närmare källan, än den Sv., hvilken sista språkanden har oriktigt antagit för ett deponens, dertill föranledd af det radikala s, hvarmed pres. utljuder.

skiffta, skifta, v. akt., skifta, utbyta; ordet styrde i äldre språket städse dat. Isl. skipta, Gotl. L. k. 28: 4 *skipta, jfr. Guta-Sag. k. 1: 6 ”þair skiptu siþan Gutlandi”. Skifta vigh, skifta, utbyta hugg och slag, strida; egentl. borde det hafva stått vighi, men dativ-ändelsens afstympning beror på rimtvånget. — Skifta, skipta; tyckes vara ett freqvent. af skipa.

IX. 4. litit, nom. sg. n., litet af liten, Isl. lítill, lítil, lítit, VG. Lag. litil, Run. litil, litel, Got. leitils; best. Isl. litla, n., lilla, Sv. dial. litsla.

åff, tryckfel för aff el. af, prep. med dat., af, VG. och Gotl. Lag., Run., Isl., Got. af, fhT. aba, ab, Grek. *ἀπό*, Lat. ab. — Þeim var litit af landum, dem var litet af länder el. de egde litet land.

X. 1. tvi, þvi, þý, adv., thy, derföre; se detta ord, str. II. 4.

hugsi, 3 sg. pr. konj., ihogkomme; VG. Lag. och Gotländ. huxa (d. ä. hugsa), Isl. hyggja, hugsa, Got. hugjan (då j trol. gått öfver till s, jfr. Got. atjan, etsa), ett derivatum af Isl. huga, tänka, Gotl. Lag. *huga (Guta-Sag. k. 1: 12 hugþi, impf.), af Isl. hugr, m., Got. hugs, hug, hog.

Dana, gen. pl. m., Daners; Isl. Danir, Daner, Danskar; jfr. Dan, str. VII. 4.

kunungi, tryckf. för kununger, nom. sg. m., konung; jfr. kununge, str. I. 1.

X. 2. om, um, konj., om, här liktydigt med Lat. *an*, om, om icke. Detta ords härledning är dunkel, men det har troligen sitt ursprung från Isl. prep. um, forn-Isl. of, och det tyckes kunna sättas i fråga, huruvida icke just de Isl. formernas dubbelhet direkte hänvisa på ett ännu äldre Isl. umf, umb, eller om icke dervaron af ett urgammalt f, b, p skulle kunna hafva gynnat en för-

vexling

vexling emellan två olika ord och deras öfvergång till en och samma form um, om, i det nyare språket. Således skulle det Sv. *om* vara en förening af a) Isl. ef, konj. om (Got. jabai, fhT. ibu, ubi, upi, obe, nhT. ob, E. if), samt b) VG. Lag., Gotl. L., Run., Isl., Gotl., nhT. um, prep., om, omkring (fhT. umpi, umbi, Lat. amb-, am-, Grek. ἀμφ-, ἀμφί).

thät, þæt, nom. sg. n., det, VG. Lag. þæt, Gotl. Lag., Run. *) þet, Isl. sá, sú, þat, Got. sa, so, þata, pron. demonstr.

plicht, plikt, nom. sg. f., pligt, skyldighet. Ordet finnes ej uti Isl. och äfven i medeltids-Sv. är det sällsynt, så att jag endast en gång funnit det dithörande verbet i den yngre delen eller fortsättningen af den Större Rimkrön., *Had.* s. 152 r. 28 "Huru swarlika the sik plichtade ther", samt i ett tillägg till VG. Lag. (IV: 12) plikt, straff. Ordet pligt, plikt, skulle kunna tänkas komma från ett möjligt (ehuru ej funnet) Got. *bi-ligan, fhT. *pi-ligan (nhT. *beiliegen), åligga, hvaraf regelmätigt kan bildas ett Got. *bi-lihts, adj., fhT. *pi-liht, sammandraget pliht (med subst. betydelse), åliggande. Ett sådant fhT. subst. har man, näml. pliht, f., nhT. Pflicht; jfr. öfvergången Got. mikil-þuhts, Isl. þykkju-mikill, tyckmycken, högmodig, Got. þuhts af þugkjan (d. ä. þunkjan), Isl. þykkja, tycka, mena.

X. 3. äwughum, dat. sg. m., evig, *Liljegr.* Run-urk. N:o 489 aifikr (? aiuikr). Stammen i *evig* är troligen *ev-* med afledning-ändelsen *-ig*, gl. -ug, -ugr, -igr, och detta *ev*, æv, hör till Got. aivs, m., tid; jfr. ä, str. IX. 2.

rätt, rætt, dat. sg. m. (styrdt af meþer), med bortkastad kasualänd., för rætti, rätt, rättighet; VG. Lag. rætter, Gotl. L. 60 § 1 retr, nom. sg. m., Isl.

---

*) På en Runsten af år 1449 i *Lye* kyrka på Gotland.

rèttr (d. ä. rjettr), subst. m. och adj., Got. raihts, adj., fhT. reht. Utan kasualänd. i dat. finner man det äfven i Rimkrön. s. 21 r. 6 ”Medh Kyrkiona rätt”, likasom s. 5 r 12 ”medh mitt Folck”, men åter s. 147 r. 25 ”Ok faar med Folcke goda häll”, och isynnerhet ansågs sådant tillåtet om ändelsen, såsom här, fanns utsatt hos adjektivet, t. ex. Rimkr. s. 117 r. 3 ”Ok worom ther saate med helom hug”. Likadant är ock här förhållandet med det följande fulltaka skæl.

fultaka, fulltaka, oböjl. adj., fullgodt el. fullgoda, gällande. Af dylika oböjliga adj. finnes en stor mängd i Isl. (jfr. *Rask*, Anvisn. till Isländ. s. 110), t. ex. fullaldra, fullåldrig, fullnuma, full-lärd, fullvita el. heilvita, som har sitt fulla vett, draumstola (drömstulen), som ej drömmer, m. fl.; flere sådana finnas äfven i Svenskan, som temligen nära öfverensstämma med de förut anförda, t. ex. *helbregda*, *afvita*, samt i Gotl. fäulanda, som har elak andedrägt, sma-laga, något små, liten (till slaget), small-laga, smalaktig. Härmed kunna ock jemföras de Sv. *mångahanda*, Isl. margra handa, *tregge-handa*, Isl. þriggia handa, gen. pl. f., samt *laga* i dessa talesätt: ett laga vittne, en laga syn, på ett prestebol skola finnas ”fem laga hus”; vidare *gängse*, *tvehogse*, m. fl. Det sednare ordet i detta slags sammansättningar tyckes ursprungligen hafva varit en gen. pl. af något subst. (ty att man stundom dertill tagit adj., synes hafva skett af en missförstådd likhet). Så skulle man t. ex. också nu kunna säga: en *fullåra*, en *sjuttioåra* man, om en, som är myndig, är 70 år, då *åra* tvifvelsutan, liksom det Isl. åra, är gen. pl. Sammansättningens första del kan åter tagas af åtskilliga ordklasser. Ordet fulltaka (fulltaga), fullgod, hvilket jag ingenstädes sett, utom på detta ställe, är trol. sammansatt af adj. full och subst. tag (nl. den gla gen. pl. taga, taka): — VG. Lag. fulder, Gotl. Lag. k. 25 § 1 fult, sg. och k. 22 § 2 ful, pl. neutr., Isl. fullr, Gotl. fullar, Got. fulls; — VG. Lag., Isl., Gotl. tak, n., tag, utaf VG. Lag., Gotl. L., Isl. taka, tók, Got. tekan, taitok, Lat. tango el. tago, tetigi, taga, tog.

skäl, skæl, dat. n., ovisst om sg. el. pl. (ändelsen afstympad, men borde varit antingen skæli el. skælum), skäl, VG. Lag. skiæl, Gotl. Lag. schill, schiel (? scil), Isl. skil, alla pl. neutr.

X. 4. kunungi, dat. sg. m. af kununger, konung.

skatt, acc. sg. m., skatt, VG. Lag. skatter, Gotl. L. scatt, acc., Isl. skattr, Got. skatts, m., penning, mynt.

äghä, tryckf. för ägha, ægha, v. akt. ega, (konstr. med inf.) skola; VG. Lag. ægha, agha, eigha, pres. a, 3 pl. æghu, impf. atti, Gotl. L. aiga, a, aigu, Run. *aika, a, aihu, ipf. ahti, ati; Gotl. aiga el. åga, aigdi, Isl. eiga, á, eigum, átta, Got. aigan, aih, aigum, aihta. Ordet begagnades som ett hjelpverb, för att uttrycka en skyldighet, detta så väl i äldre tider som till en del ännu, t. ex. Isl. hann á at gera, han eger att göra el. skall göra.

gära, gæra, v. akt., göra, och i str. III. 3 gärdi, gærþi, 3 sg. impf., gjorde. Detta verb (kanske af samma rot som Lat. curo el. gero), visar sig under medeltiden under de mest vexlande former: VG. Lag. gæra, göra, giaræ, impf. görþe, Gotl. Lag. giera, gierþi, Run. kira, kera, kara, kiara, kirva, kiarva, kaurva, gera, gara, m. fl., kirþi, kiarþi, kiorþa, Gotl. gära, gärrdi, p. p. garrdur, Isl. gera, gèra, göra. Vidare äro kanske härmed skylda: garfva, A. Sax. gearvian, fhT. karvian, nhT. gärben; jfr. slutl. karfva, nhT. kerben, A. Sax. ceorfan; m. fl.

X. 5. Omqvädet (jfr. str. I. 5) är i alla stroferna lika, utom deruti, att ordet Vætalum, som finnes i de 9 första, i denna 10:de och sista är utbytt emot ordet Dana-mull.

Danamull, dat. sg. f., Dana-mull, Danska jorden, landet. För Dana- har förut blifvit redogjordt vid str. VII. 4 och VIII. 3.

mull, f., mull, jord, D., Gotl. muld, Isl. mold, Got. mulda, stoft, är trol. närskyldt till mala, gl. impf. mol, Gotl. mala, mol, Isl. mala, mól el. melja, malda och mjölva, mjölvaða, Got. malvjan, malvida, mjöla sönder, krossa.

Wätalum, *Verel.* Vitalum, Vætalum, tyckes vara dat. pl.; dessutom finnes Vetala, trol. gen. pl., uti Rimkrön. s. 4 r. 14 Wetala-bedh, s. 3 r. 12 Vithalahed. Att nu försöka bestämma formen för nom. pl. (ty ordet har trol. ej haft någon sing., liksom så många andra ortnamn i forntiden), torde blifva svårt, samt vara af föga gagn. Vætalum tyckes hänvisa på ett ortnamn, men Vetala åter på ett folknamn, ehuru äfven exempel finnas på sådana af förra slaget, som stelnat i genitiver, t. ex. Uppsala, gen. pl. m. (förmodl. uppkommet af det myckna talet i forntiden om att "fara til Uppsala" på tinget, af Uppsalir, utan sing.), ett annat är Falun el. Falu, gen. sg. f. med el. utan best. art. Både Vætalum och Vætala kunna i forntiden hafva egt en nom. pl. Vætalir: Vætala-hed kunde då betydt Vætalers hed, Vætalernes land, och Vætalum kunde närmare afsett landet, såsom t. ex. Agðir i Norge, dat. á Ögðum, eller såsom ännu en mängd socken- och byanamn, särdeles i norra Sverige, t. ex. *Bergom*, *Vattjom* (? Hvattjom) i Tuna socken i Medelpad. Detta allt hindrar dock ej, att ju icke pl. också kunnat vara Vætalar el. Vætalur. Det ofvan anförda har i förbigående blifvit nämndt om ordets form, utan allt anspråk på att säga något afgörande, hvilket med de få data, som egas, fast är omöjligt; ty af ett sådant ord kan nästan hvad som helst fås genom lingvistisk manipulation. Går man t. ex. så långt, att man anser ändelsen icke vara -um och utmärka dat. pl., utan -lum, så får man ett ännu vidare fält för sitt ethymologiserande. Så *Verelius*, i noterna till Hervarar Saga ss. 112, 113: — — ”Quamvis nulla veritati fraus fieret in vocabulo Vitarum, quod paris, imo longe majoris antiquitatis est. Prima enim è Scandia in insulas *Vitaslet* deducta est colonia *Vitarum*, auspiciis Erici Gothorum regis, ejus nominis primi, juxta carmina vetusta.” (Här följa de 3 verserna, *Schroderi* 1:sta, 4:de och 6:te, se nedanf.; hvarefter han fortfar:) ”Carmina sunt plura, alibi commodius exponenda; hæc autem excerpta, quod de Vitarum deductione in insulas *Vitaslet* monui, satis probant. Singulæ strophæ clauduntur hoc versu: *Han var auk er fyrst i Vitalum ærdi.* Ille erat primus qui in Vitarum terris aravit. Sed leviculum est mendum in fine dictionis *Vitalum*, et legendum *Vitalund.* Terra Vitarum: prior enim terminatio nihil significat. Variè autem nominantur insulæ istæ in veteribus libris; jam *Vitaslet* h. e. planities Vitarum; nunc *Vitaheim*, mansio Vitarum, & *Vitaheid*, h. e. inculta Vitarum, & *Vitalaund*, h. e. terræ Vitarum.” Det är trol., att ett folk *Viter*, *Vitar* *), någongång i en grå forntid bebott någon del af det nuvarande Danmark, af hvilkas namn man har de af flere gamle historie- och krönikoskrifvare omtalade benämningarna *Vita-slet*, Vite-slettæ, latiniserad gen. sg. (det sista nämner *Stephanius* in notis ad Saxon. Grammat. pag. 28, der dock ordet antages äfven kunna öfversättas med: ”Latam planitiem”; — jfr. *Ve-*

---

*) Skulle icke folknamnet Vitar kunna föranledt namnet på ön Wight (der Jutarne bosatte sig vid flyttningen år 449) och dess folk? Härom läses hos *Bosworth* Anglo-Saxon Diction., Lond. 1838, und. ordet Iotas: ”þa (449 e. Chr.) comon þa menn of þrim mægðum [folk] Germanie of Eald-Seaxum, of Anglum of Iotum. Of Iotum comon Cantware and Wihtware.” Det motsvar. stället i *Alfreds* öfvers. af *Beda* lyder: ”Of Geata fruman [ursprung] syndon Cantware, and Wihtsætan, þæt is seo þeod þe Wiht þæt Ealond oneardað” [bebo]; — anf. st. s. XV. Detta Wihtware skulle motsvaras af ett Isl. Vittverjar el. Vitverjar!

relius på anf. st.), hvilket då skulle betyda Vitarnes slätt el. slättland. Det blir dock häraf icke genast afgjordt, att namnet Vitar är detsamma som det Isl. Jótar, Jutar, D. Jyder, ty till detta sednare är härledningen allt för klar. Detta jó-, ju hårdnar näml. allt mera till go-, gu-, ju längre man går tillbaka i tiden, — då det deremot borde öfvergå till vi-, væ efter den förra åsigten — och trol. hafva de gamle Anglernes tunga, som så gerna försvagade ett ursprungligt g till gj och j, varit medverkande till öfvergången från Gotar, Gutar till Jotar, Jutar; åtminstone heta de beständigt på A. Sax. Geatas (hvilket väl i uttalet legat bra nära *Giatas, Gjatas*) och Eotas, Iotas el. Eotan *), äfven Gotan finnes. — En annan mening om ordet Vitalum, Vætalum — för hvilken jag har att tacka Hr *G. Stephens* —, som icke är utan sannolikhet, är att anse det vara en sammandragning af Vittalum, en Runoform för Isl. Við-dalum el. Víða-dalum. Betydelsen blefve då temligen klar, nämligen af Isl. viðr, m., skog (ved), (hvilket i sednare tider öfvergått till *ved*, Uppländ. vödd, E. wood, t. ex. *Tiveden*, Isl. Þýviðr, E. Longwood), eller ock af Isl. víðr, adj., vid, och en af dessa sammansatta med Isl. dalr (dalum, dat. pl.; vi hafve ännu "Dalarne", "i Dalom"!), m., dal; således: skogsdalarne, eller ock: de vida, flacka, föga djupa dalarne, — namn, hvilka bägge fordom ganska väl kunnat passa på vissa trakter af de Danska öarne eller Jutland. Slutligen finnes ännu ett annat skrifsätt upptecknadt för detta så formrika ord, som är något olika med de förut nämnda. Det förekommer i den Prosaiska Svenska eller den s. k. *Messenii* Chrönika (Script. Rer. Svec. I. 1. s. 240) i följande stycke: "En annar dyr wijs mestare som heet Ardan biscop [*Jordanes* episcopus] sighr at första konungh j götalandom waar heet Erik. och then same eric konungh loth allare först optaga och byggia thz land som skane hethr Ok fǫro sidan j the öyar som ther nest liggia och thogo them undher sigh som tha kallades Wetolade heedh. oc nw sælandh. mön. fiwn. och falsther.” Detta *Vetolade hed* kunde nog vara en förkortning af Vetalanda-hed el. Isl. *Vita-landa-heiðr (sednare heiði), f., Vita-landens hed, en benämning, som icke skulle vara opassande för det flacka hedlandet Jut-land, Isl. Jót-land. Vidare kunde det till sist frågas, om icke något sammanhang skulle kunna tänkas mellan orden Vitalum, Vitala-, Vetolade-, Vita-hed och det gamla namnet på Jutlands nordl. del: Vindil, Vendil? — detta ords gen. pl. borde dock vara Vendla, kanske äldre Vendala (?).

---

*) Uti *Beowulf* omtalas äfven Geatas (Isl. Gautar), och der göras dessa och Eotnas till 2:ne folk. Jfr. *Paulsen* i Nord. Tidskr. f. Oldk. I. s. 266, samt *Bosworth* anf. st.

Sedan detta ytterligare blifvit anfördt om ordets form, och hvaraf man ser, huru osäkert allt är redan på detta område, så lär det ej häller löna mödan att ens gissningsvis framkasta några vidare förslagsmeningar om sjelfva dess betydelse. Så mycket må dock vara tillåtet att tillägga, att det faller sig temligen svårt att biträda *Geijers* mening om detta ord, såsom den framställes i Svea Rikes Häfder, s. 108 Not. 8: ”Vetalahed: ett slarfaktigt uttal af Vitanahed, d. ä. Viternas hed. Vitana är den gamla gen. pl. af Vitar”. Man bör nämligen först ihogkomma, att Vita'na (el. eg. Vita'nna) väl är gen. pl., men med best. artik., och på detta sätt sammansattes aldrig i forntiden folkslags namn med landets, utan städse utan best. artik.; således icke Svíanna-land, Gautanna-land, utan Svía-land, Gauta-land. Man kunde visserligen invända, att A. Sax. isynnerhet, och äfven Isl., besitta en obest. gen. plur. på -ena, -na (t. ex. A. Sax. vitena gemot, de vises möte, och Isl. gumna, m., mäns, túngna, f., tungors), men denna tillhör en helt annan eller den ”svaga” deklinationen, efter hvilken de ”starkt” deklinerande orden Geatas (gen. Geata) och Gautar (gen. Gauta) icke kunna hafva gått, och detta Gautar skulle ju motsvara Vitar, Jótar. Dertill kommer ännu, att en dylik öfvergång från *n* till *l*, som i Veta*la* till Vita*na*, måtte vara högst sällsynt, om han ens någonsin funnits.

Tillägg.

Sedan allt det föregående af denna afhandling för fyra månader sedan var skrifvet och det första arket tryckt, blef mig af Amanuensen vid K. Biblioth. i Stockholm *G. E. Klemming* vänskapligen meddelad kännedomen om ett litterärt fynd, som för närvarande ämne är af icke ringa interesse. Hr K. har nämligen varit lycklig nog att till ofvannämnda bibliothek förvärfva *Elai Terseri**), hittills okända, svenska öfversättning af *Joh. Magni* Hist. de omn. Gothor. Sveonumque Regibus, hvaruti tillika förekommer en öfversättning på vers af hela Eriks-Visan. Denna märkeliga öfversättning är gjord alldeles oberoende af *Schroderi* tryckta text, då hon tydligen blifvit fullbordad åtminstone nio år före denna. Härom vittnar ojäfaktigt, att hon befinnes vara dedicerad till "Gustavum Adolphum Regni Sueciæ hæredem et designatum regem", hvadan hon således icke kan vara yngre än år 1611, K. Carl d. IX:s dödsår. Af dessa omständigheter följer således, att denna uppteckning af Eriks-Visan, ehuru visserligen endast en öfversättning, dock är den äldsta svenska, hvars ålder, åtm. närmningsvis, med gifna årtal kan bestämmas.

Liksom jag ofvanföre (s. 4) sökt ådagalägga, att icke den hos Schroderus införda fornsvenska Eriks-Visan är en öfversättning af Joh. Magni latinska, utan att förhållandet snarare är det motsatta, — på samma sätt framstår det ock som gifvet, att den nu sist funna öfversättningen, den Terseriska (att jag må kalla den så), icke härrör från nyss omtalade Joh. Magni. Efter anställd jemförelse emellan alla dessa tre uppteckningar, blifver fastmera alldeles påtagligt, att Terserus, med förbigående af den latinska, endast följt det original, som man finner sednare vara tryckt hos Schroderus, eller åtminstone en dermed ganska nära öfverensstämmande uppteckning. Detta förhållande kan icke undgå att ganska mycket bestyrka Schroderi trovärdighet i denna sak, samt taga honom i försvar mot den beskyllningen, att han, förledd af en föga prisvärd svenskhetsifver, år 1620 skulle hafva hopdiktat en fornsvensk öfversättning, hvilken han utgifvit för att vara originalet till den, af lika fåfängliga bevekelsegrunder och redan 80 år förut, af Joh. Magnus understuckna latinska öfversättningen. När den Terseriska försvenskningen sålunda bidrager till att borttaga den skugga, som i detta afseende kunnat kastas på dessa bägge den svenska historiens veteraner, så måste hennes upptäckande och framdragande i ljuset vara så mycket välkomnare och vigtigare för hvarje vän af Sveriges fornhäfder. I språkligt afseende är det likaledes icke utan sitt interesse att med den nysvenska öfversättn., som, utan all vetskap om den äldre, i detta lilla arbete blifvit försökt, jemföra den minst 237 år äldre gammalsvenska, som här nedanf. ordagrannt aftryckes *):

---

*) Jfr. *Warmholtz* Bibl. Hist. Sv.-Goth. N:o 2498 (D. V ss. 43, 44): "P. Schenberg uti sin *Utförl. Berättelse om Stångebro-Slag*, Norrköp. 1733 in 4:o p. 11 anmärker, at det blifvit M. *Elof* Engelberti *Terserus*, Probst och Kyrkoh. i Lixan, af Hert. Carl pålagt, at på Svenska öfversätta Joh. Magni Historia, för hvilket han årligen, til en behagelig tid, skulle upbära af Biskopskulla Kyrko-herberge 48 T:or Spannemål;" — Det är emellertid påtagligt, att det just är detta länge undangömda arbete, som ändteligen blifvit framhafdt ur mörkret.

---

*) Sedermera har Hr *Klemming* erhållit kännedom om ännu ett exemplar af Terseri öfversättning. Det finnes sedan längre tid på Kaflås i Vestergötland; egaren Hr Frih. *R. Essen* har benäget meddelat en afskrift utaf Eriks-Visan. Den instämmer likväl så noga med den här meddelade, att dess särskilda aftryckande är öfverflödigt. Ett och annat ovigtigt ord är likväl ändradt el. liksom förbättradt, och stafningssättet tyckes vittna om en något sednare tid. Endast de märkligare afvikelserna i *Kaflås-handskr.* upptagas derföre i noterna till aftrycket af *K. Bibl:s hskr.* af den Terseriska öfversättningen.

Eriks-Visan.

Gammalsvensk Öfversättning från början af 17:de århundradet, af Elaus Terserus, efter en handskrift, som förvaras på K. Biblioth. i Stockholm.

1. Erich han war den förste Kong
I Göthe landett wijde
Aff sinne och mödh dhå war han from
Som någon dher kunne rijde
Så låther han först ergie vthi Juthland

2. Wanart och wrenske *) war honō leed
Den kunne han icke lyde **)
De spakom war han aldrig wred
Ty monde han säller bliffwe

3. Med lagom rådde han landett sitt
Saklöse tarfde ey qwijde
Hin giorde han kärom frij och qwitt
De wanne ***) finge ey bijde

4. Ey war i Danmark någon till
Som ploger monde wände
Sitt Folck straxt denne Konūg mild
Dogh vthan Konge †) dijtt sände

5. Vthi hans Ryke mången war
Som lag eij wille sköta
Ty war han dhem försnill ††) och snar
Der från månde han dem stöte

6. Så sände han dem åth Juteland
Först beröyede †††) de der bygge.
Och med den hoop så wijss en man
Som dem skole †*) hålle trygge

---

*) Wrenske (vrängska), vrånghet. **) lyde, lida. ***) Wanne, trol. för wande, af Isl. vandr, ond, elak. †) vthan Konge, *K. hskr.* utan Konga. ††) Försnill står ant. för: för snill, alltför klok, eller också kan det betyda: ganska klok, försigtig. †††) Beröyede, *K. hskr.* beröijde, började. †*) Skole, skulle.

7. Så wore de vnder rättare hand *)
I mange åhr fast klände. **)
Till thes Kong Himmel ***) den onde man
Sin son Kong Dan dit sände

8. Han war sin Fader med allom lijk
Hans dygd kunne han snart läre
Aff sig då kaller han Danmarkz rijk
Ded har af honom sin ähre

9. Dogh kunne han icke blifwe frij
Att skatte Göthe mannom
Eij torde han heller fhöre krig
Ty han hade lithet af landom ✝)

10. Ty skole dhe Konger i Danmark väl
Besinne sin plicht och åhre
At de med rätt och fulgod skäl
De Swenskom skatt skole båre
Så låther han först ergie vthi Juthlandh.

När man sammanställer de båda öfversättningarna — den gamla och den nya —, så inses det lätteligen, att de i det hela ganska oväsendtliga olikheterna allenast kunna härröra från den skiljaktiga synpunkt, ur hvilken arbetet blifvit företaget. Vid den *gamla* eftersträfvades på en gång ledighet och så noggrann rimlikhet som möjligt, men denna sista har isynnerhet medfört åtskilliga afvikelser från urskriftens ord, ehuru föga från andan och meningen; — vid den *nya* har åter större afseende blifvit fästadt på en ordagrann motsvarighet, för hvilkens uppnående både versfallets och rimmets strängbundenhet stundom blifvit uppoffrad. Att i den gamla öfversättnin-

---

*) Rättare, *K. hskr.* rättara, eg. gen. pl. m. af Isl. rèttari, hämnare, domare, T. Richter; vnder rättare hand, under stränga domares välde. **) Klände (rimjemkning efter sände), *K. hskr.* klämdhe, klämde, tryckte. ***) Kong Himmel, *K. hskr.* konungh Humel. ✝) Lithet af landom, *K. hskr.* inthet aff landom.

gen orden Vætalum och Suþer-land återgifvits med Juthland och Danmark, samt att Gǫta kunungi blifvit omskrifvet med de Swenskom, får väl tillskrifvas tidehvarfvets föreställningssätt.

Utom Terseri och Schroderi öfversättn:ar af Joh. Magni Hist., lär det dessutom funnits åtm. 3:ne andra, och uti dessa borde man alltså äfven (om de alla återfunnos) kunna /i hoppas att få se Eriks-Visan. Men/den enda qvarvarande, uti hvilken hon förekommer, har ~~vid~~ Eriks-Visan blifvit behandlad på ett helt annat sätt. Dessa tre öfversättningar hafva varit: — 1) En, som blifvit gjord af *Kon. Erik XIV*, men som på sednare tider ingenstädes återfunnits. *Warmholtz* anf. st. s. 43 innehåller härom: "Uti *Catal. Libr. qui in Hist. & Antiq. patriæ sub imp. Caroli IX publicati sunt* p. 25 berättas, at K. Erik XIV i sit Fängelse på Örbyhus förfärdigat en Svensk Uttolkning af Joh. Magni Hist. med några Latinske Verser öfver hvar Konung *). Detta Msct. hade Hert. Carl, efter åt Sveriges Konung, fåt om händer och förvarat; men det var sedermera kommit til Kon. i Pålen Bibliothek, derifrån R. R. Hr Claes Rålamb tog det med sig til Sverige, och skänkte det til Antiqvit. Collegium"; — 2) En öfversättn. af obekant hand (omkr. 1620), finnes på K. Bibl. i Stockh. med gammal signatur D. 11. Olyckligtvis saknas just sjelfva början, och sål. äfven Eriks-Visan; — 3) En särdeles fri öfversättn., hel och hållen på vers, af *Jonas Petri Base*, daterad 1586 och tillegnad Gustaf I:s Änka Catharina. Eriks-Visan tyckes här vara en sammandragen bearbetning af Mindre el. Lilla Rimkrönikans ord (jfr. s. 6 ofvanf.) och af den utförligare Schroderiska texten. Handskriften finnes i friherrl. *Rålambska* boksamlingen, är i 4:o och utgöres af 170 blad. Hr *Klemming* har meddelat det dithörande stället:

---

*) Då äfven Terseri öfversättning har Latinska verser för hvarje konung, utan att sådana finnas i originalet eller någon af de andra tolkningarna, skulle man nästan vara frestad att antaga, att Carl IX meddelat broderns försvenskning åt Terserus, samt att således de Latinska verserna möjligen kunna vara ett den kunglige fångens verk.

Erick Göthe Såna Son Then: V̅I̅: S̅w̅: konw̅g:
Åhrom trij hwndra Siw effter Noe flodh:
Och femtijo ther werlden medh stort armodh.
För gickz war thett iagh först konwngh reedh.
J Götha Landh tå bodde på wetalla heedh.
Jngen Man månde tå wetala heedh kalla.
Thesse här Landh och Öoijar alla.
Som ähr Möön och ther till Lålandh.
Fiwn Falsterboo (!) och helle Sielandh.
Och leffde än tå Sarwch godher madher.
Abraham Patriarchens fadher fadher.
Min största ijdh war ther på giffwa acht.
Gudz frwchtan och dygdh skolle hollas widh macht.
Men effter tå fwnness många i mit Rijke
Frå dygdh till Laster som willä aff wijka.
Månde iagh then pack hoop frå migh drijfwa.
Och böödh them wthi wetala wthan konwngh bliffwa.
Dock så att effter iagh them först bödh wptagha.
Bij (?thij) skwllä the skatta Göthom alla dagha
Effter hwilket när iagh så hadhe pwrgerat.
Mit Landh och Gudz frwchtan ther medh förmerat
Skildes Jagh Åhrom Frå werldsens armodh
Fijra hwndradh tiwgw fem effter Noe. Flodh.

På det att läsaren på ett ställe måtte få allt det vigtigaste fullständigt samladt, som hör till Eriks-Visan, införes här sluteligen så väl: a) Verelii (jfr. s. 4) och b) Hadorphs (jfr. s. 5) fragmenter, som c) Joh. Magni latinska öfversättning *), hvarvid stroferna utmärkas med de numror, som de lika lydande hafva i *Schroderi* urtext.

---

*) Då syftemålet med denna afhandlings utgifvande till en del blifvit förändradt under den tid, som förflutit mellan första arkets och fortsättningens tryckning, och hvarigenom en större utförlighet och vidd ändock föranledts, så sker detta införande, ehuru motsatsen ofvanföre (s. 4) har blifvit yttrad.

a) **Fragment af Eriks-Visan.**

infördt af Ol. Verelius i noterna till Hervarar Saga; Upsala 1672; ss. 112, 113.

I. Eñ Erikur fyrsti Konungur var
I Gauta landinu vida,
I bragd oc i hugi sniallr madr,
I vigi sua auk i fridi.
Han var auk er fyrst i Vitalum ærdi.

IV. Eig var i Vitalum nokorn til,
Er plugin mundi þar vænda,
Gautana ginstan Erekr mild
Þoch utan Konunge utsendir.
Han var er fyrst i Vitalum ærdi.

VI. Sua sendi han þem i sudurlaund
Er fyrst þar byriadu bua,
Auk med þeim margan sniallan man
Er þeim skylldi ballda i rua,
Han var auk er fyst i Vitalum ærdi.

b) **Fragment af Eriks-Visan,**

infördt i Scriptor. Rerum Svecicar., I: 1. s. 240 not. d), efter Hadorph, som uppgifver, att dessa verser ännu på den tiden (år 1690; jfr. s. 5 ofvanf.) söngos af allmogen i Vestergötland och Dalsland.

I. In Eriker fyrsti Konunger war
I Götha landum widhu
I bragd uk i hughd sniäller war
I wighi swa uk j fridhi.
Han war uk er fyrst uthi Wätalum ärdi.

IV. Æig war uthi wätalum nakom til
Er plughin mundi ta wænda;
Göthana ginstan Eirikir mild
Togh uthan Kununge utsundir.
Han war ukir [uk er] fyrst uthi Wätalum ärdi.

c) **Latinsk Öfversättning**

af Johannes Magnus uti Hist. de omnib. Gothor. Sueonumque Regibus; Romæ MDLIIII; ss. 27, 28.

ERICUS.

I. Primus in regnis Geticis coronam
Regiam gessi, subiíqz Regis
Munus, & mores colui sereno
Principe dignos.

II. Horrui quicquid furor aut libido
Suasit, & nulli grauis aut molestus,
Sed probus, viuens timui præesse
More tyranni.

III. Legibus iustis populos gubernans
Præfui: nullus pauor innocenteis
Terruit: iudex procul est iniquus
Me duce pulsus.

IV. Daniæ regnum caruit colonis,
Donec illius regionis agros
Gotthicas gentes habitare iussi.
Sed sine Rege

V. Non erant pauci populi rebelles,
Quos metus legum metuit morari
Gotthica in terra, vel habere sedeis
Inter honestos.

VI. His ego pulsis procul in remotas
Cimbricas terras, reliquis quietem
Præstiti firmam: nec erat timenda
Turba nefanda.

VII. Iudices illis adhibens tributo
Subdidi iusto: nec erat potestas,
Qua iugo tali poterat resisti
Tempore multo,

VIII. Donec Humelo Gothico tyranno,
Natus est Danus similis parenti:
Qui dedit nomen titulúmque regni
Gentibus illis.

IX. Non tamen Danos potuit tributo
Debito Gotthis liberare, quorum
Maximas vires metuebat ipse
Viribus impar.

X. Hinc satis iusta est ratio, coarctans
Danicos Reges, quòd in omne tempus
Gotthico Regi referant tributa,
Colláqz subdant.

Vidare har detta gamla qväde blifvit omtaladt af *C. Lundiüs* uti Zamolxis (Ups. 1687, 4:o), s. 44., med dessa ord: ”Verba sunt pervetustarum membranarum numeris hunc in modum adstricta”, hvarefter IV:de str. finnes nästan ordagrannt aftryckt efter Schroderus, utan att denne likväl anföres. Derpå följer Joh. Magni motsvarande lat. öfvers. af denna strof, och detta med ordentligt anförande af källan.

I nyare tider omnämnes Eriks-Visan af *Geijer* uti Sv. Rikes Häfder I. s. 113, såsom förr är nämndt, utaf *Strinnholm* uti Sv. Folkets Hist. I. s. 90, samt af *A. A. Afzelius* uti Sv. Folkets Sago-Häfder I. ss. 38—40. Hos bägge de förre hafva de af *Verelius* i Herv. Saga införda 3:ne stroferna blifvit nära nog ordagrannt aftryckta (jfr. s. 62 ofvanf.), men hos den sist nämnde har endast första str. blifvit införd, också efter *Verel.*, och derefter följer en något fri öfversättning af hela Visan på nyare svenska, ehuru med bibehållande af en mängd fornord och gammaldags böjningsändelser. — Sluteligen kan tilläggas, att uti den stora samling af Sv. Folkvisor och melodier, som Bibliothekarien vid Linköpings Gymnasium Hr *L. Wiede* skänkt till K. Vitt. Hist. o. Ant. Ak. i Stockh., äfven finnes ett af honom komponeradt förslag till melodi till den uråldriga Eriks-Visan.

Rättelser och Tillägg:

s. 5 r. 15 — *står:* 1690 färdig-redigerad — *läs:* 1690 till mer än hälften färdig-redigerad.

s. 14 och 15, under ordet Eiriker, anföres namnet Euric, Evric såsom hafvande tillhört en Vestgöta-konung (466—484). Härtill kan läggas namnet på den siste Sveva-konungen i Spanien Eboric el. Euric (år 583), hvilken fulltonigare form ännu mer styrker det i texten gjorda påståendet, att namnet Erik måste förutsätta ett Gotiskt Aiva-reiks.

s. 17 r. 9 *står:* leggja — *läs:* leggia.

s. 22 r. 3 *står:* styrdi'n, för styrdi han — *läs:* styrþi'n, för styrþi han.

s. 26 r. 16 efter ordet "utsättas." tillfogas: Här föredrages dock den regelrättare nom. nakur.

s. 27 r. 15 *står:* þar — *läs:* þær.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
BERKELEY

Return to desk from which borrowed.
This book is DUE on the last date stamped below.

3 [illegible] '50

LD 21-100m-11,'49 (B7146s16) 476

Eriks-visan 1849

M248790

PT9650
E75S2
1849

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY